

ጠቅናሯ ማህጻን

የጠቅናሯ ማህጻን ወ ማህጻን

የጠቅናሯ ማህጻን ማህጻን

የጠቅናሯ ማህጻን

(ጠቅናሯ)

የጠቅናሯ ማህጻን

ጠቅናሯ

የጠቅናሯ ማህጻን

Mario Žagar

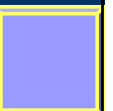

Sveučilište u Zagrebu

**Fakultet elektrotehnike i računarstva
(FER)**

RAČUNALA I PROCESI

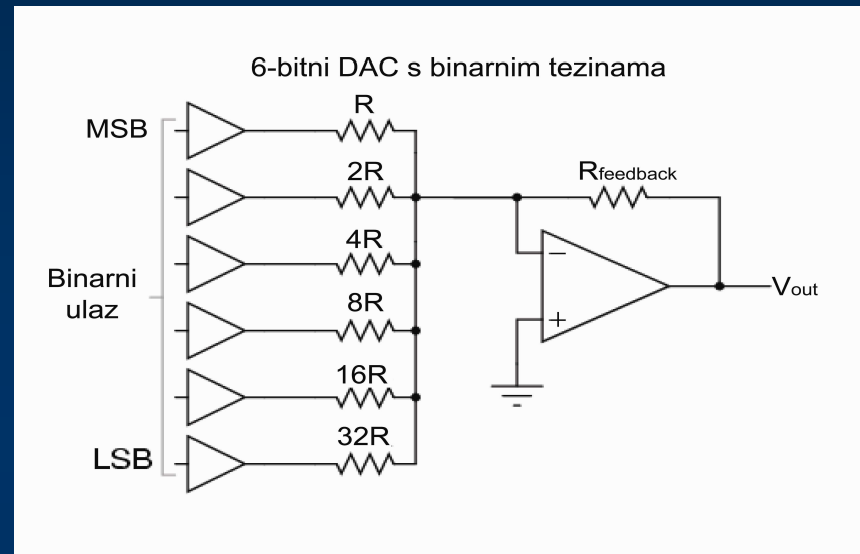
3. Analogno-digitalna pretvorba

Digitalno-analogna pretvorba

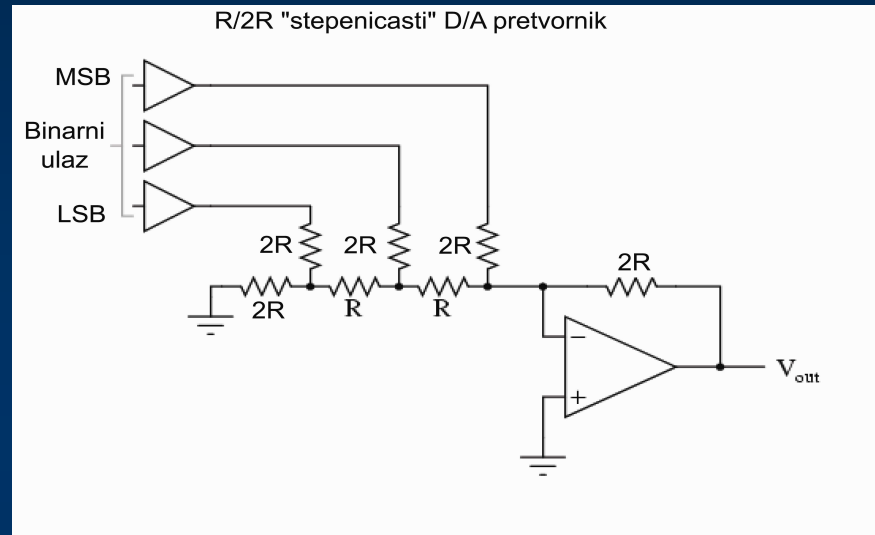
$R/2^nR$ pretvornik

- Invertirajuće operacijsko zbrajalo
- Težinu pojedine grane određuju otpornici (odgovaraju težinama znamenaka u binarnom brojevnom sustavu)

R/2R D/A pretvornik

- Koristi dvije različite vrijednosti otpornika uz neznatno povećanje njihovog broja
- Mjenja jedan oblik složenosti drugim

Analogno-digitalna pretvorba

UVOD

- A/D pretvarači pretvaraju analognu veličinu (napon) u ekvivalentnu digitalnu vrijednost. Ulazni napon u intervalu $[0, V_{REF}]$ pretvara se u digitalnu vrijednost $[0, 2^N - 1]$, gdje je N razlučivost pretvarača.
- Osnovni parametri A/D pretvarača su razlučivost (broj bitova) i brzina pretvorbe (broj uzoraka/s – *sps*).
- Brzina pretvorbe treba biti najmanje dvostruko veća od najviše frekvencije prisutne u signalu – Niquistov kriterij
- Prema načinu rada razlikujemo sljedeće vrste pretvarača:
  - pretvarači sa sukcesivnom aproksimacijom
  - integracijski pretvarači
  - paralelni (*flash*) pretvarači
  - cjevovodni (*pipeline*) pretvarači
  - sigma – delta pretvarači

Pretvorba A/D

3 karakteristične metode pretvorbe:

- ☞ sukcesivna aproksimacija (eng. successive approximation)
- ☞ integracija (eng. integration)
- ☞ neposredna usporedba (eng. direct comparison)

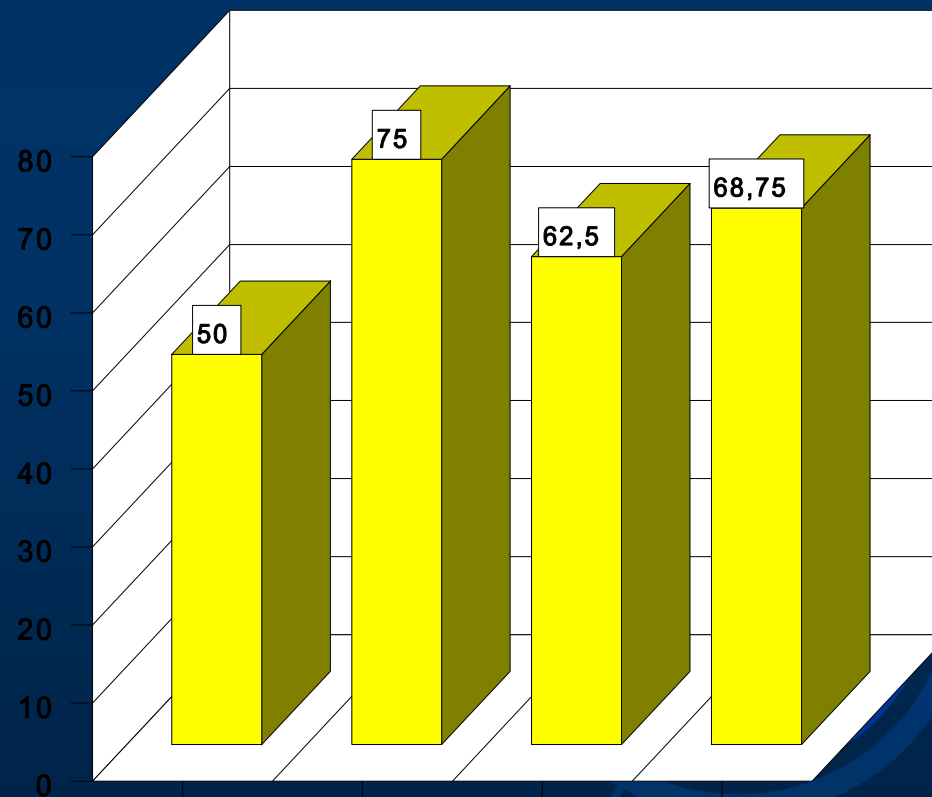
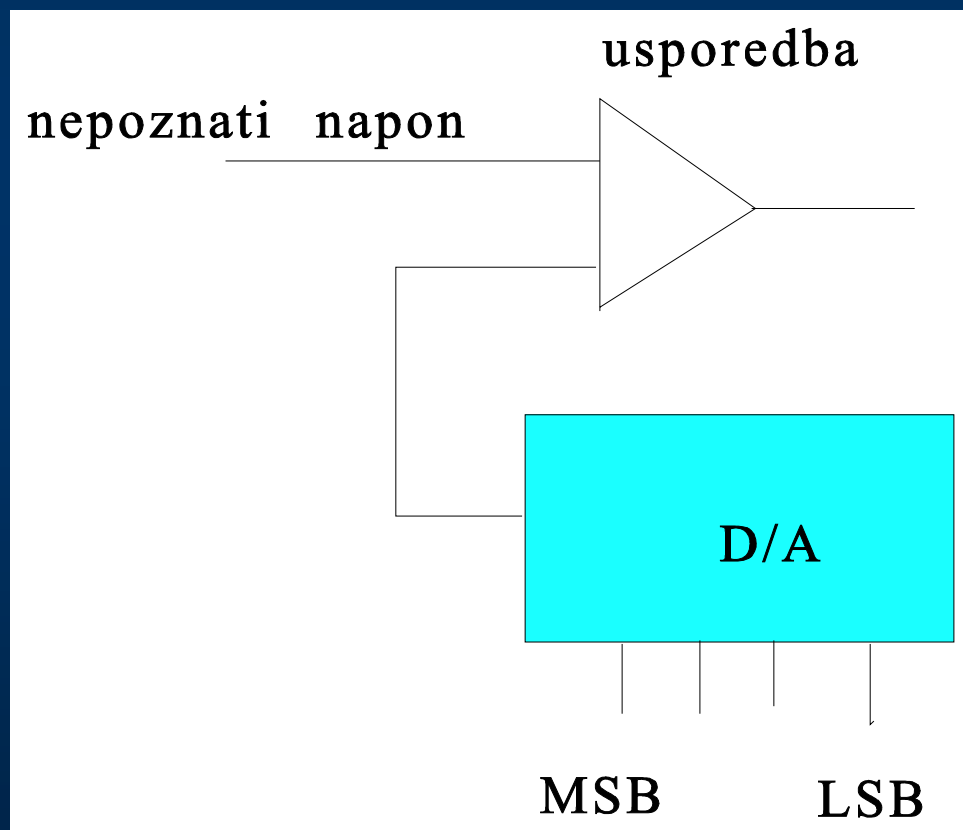

- ☞ uzimanje uzoraka (sampling),
- ☞ uzorkovanje barem dvostruko od najviše frekvencije,
- ☞ uzorkovanje mora biti $\sim 10x$ brže od prosječne frekvencije

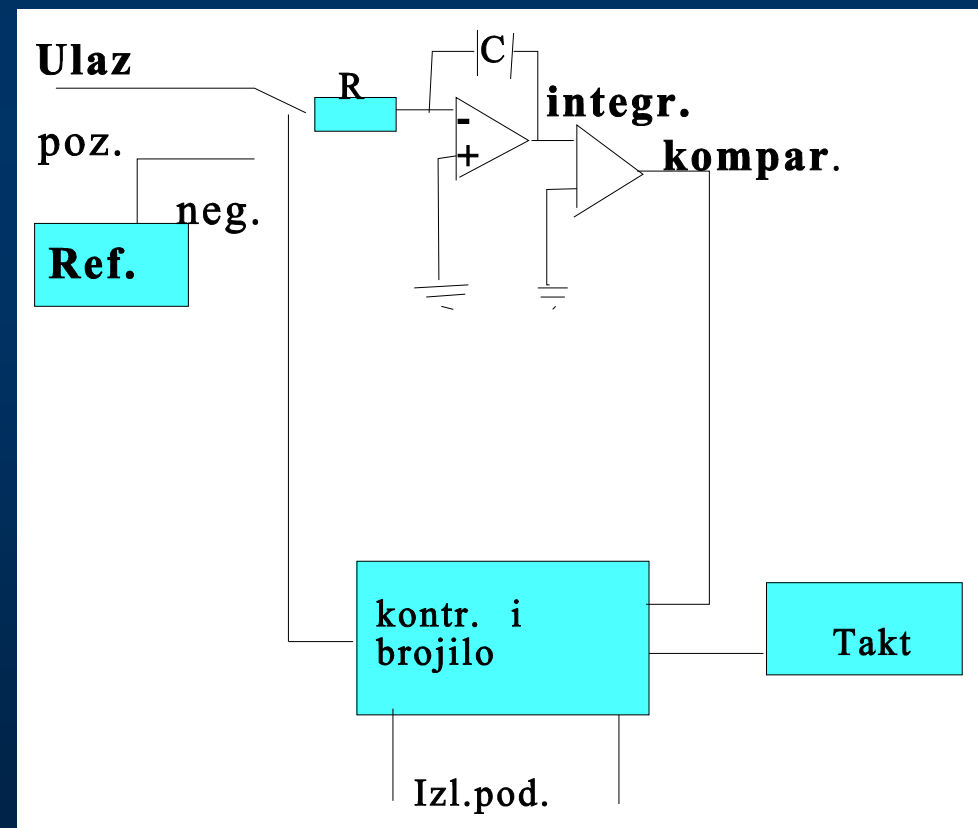
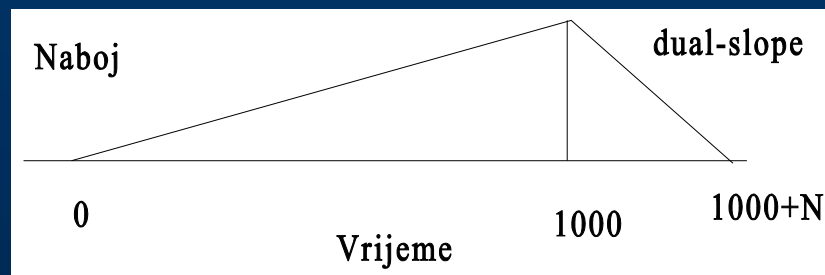

Sukcesivna aproksimacija

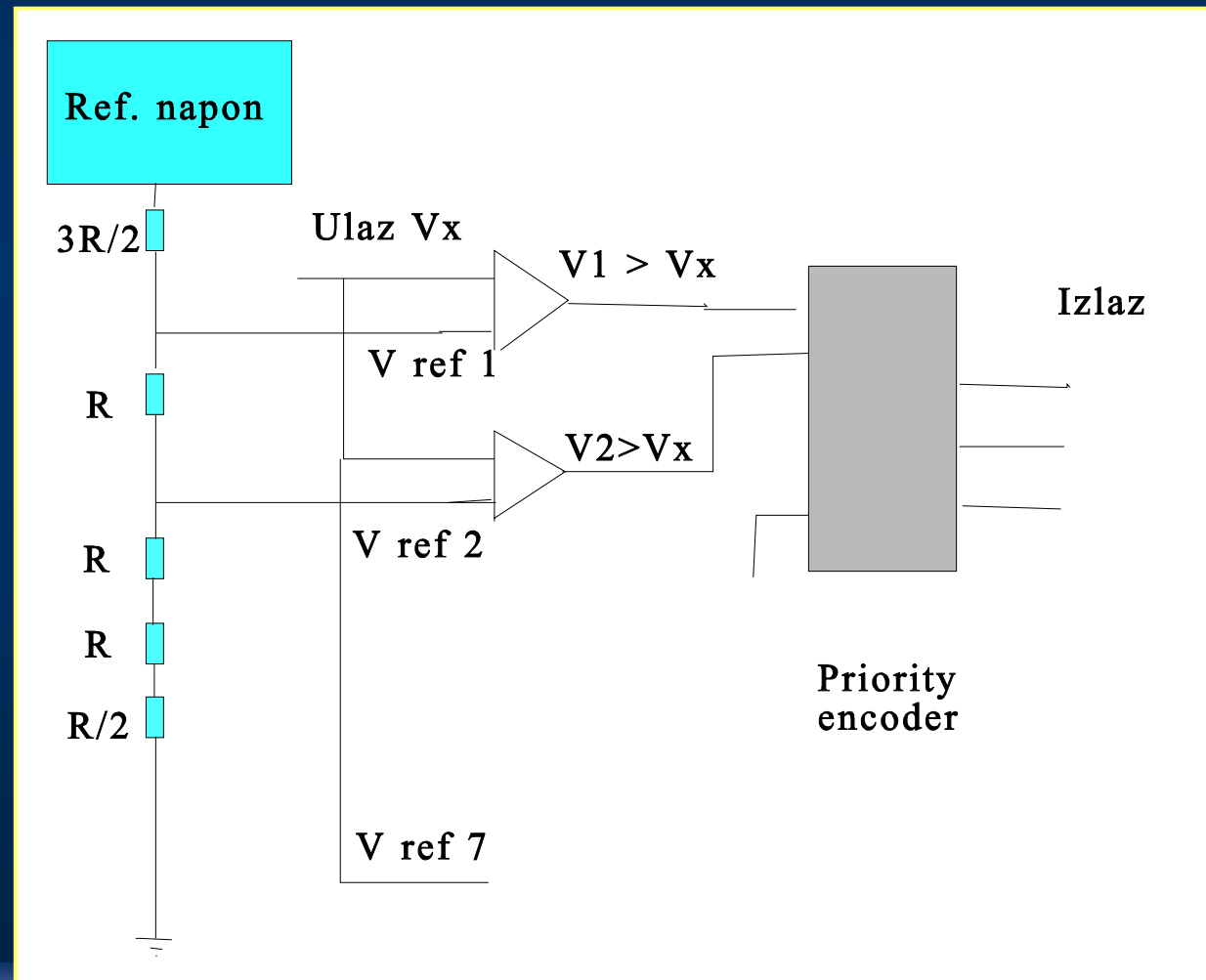
2. Integracija

- Analogni integracija, mjerenje vremena da se kondenzator nabije od nepoznatog napona, a isprazni od poznatog napona.
- **Omjer vremena je omjer napona!**
- Vrlo precizna ali jako spora:

3. Neposredna usporedba

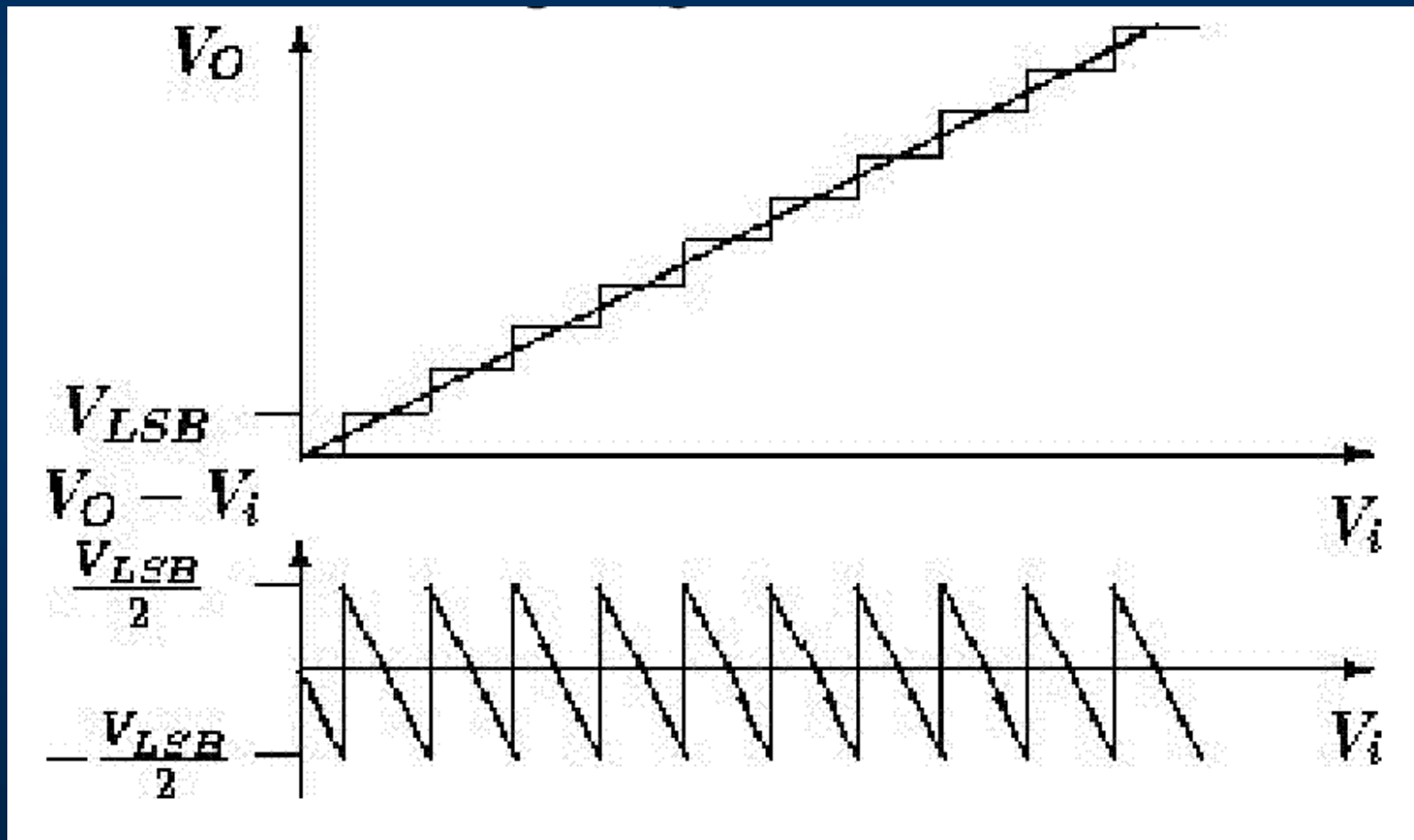
- ➔ Najbrža, ali zato $2^n - 1$ komparatora (n je željeni broj bitova na izlazu)

Primjer:

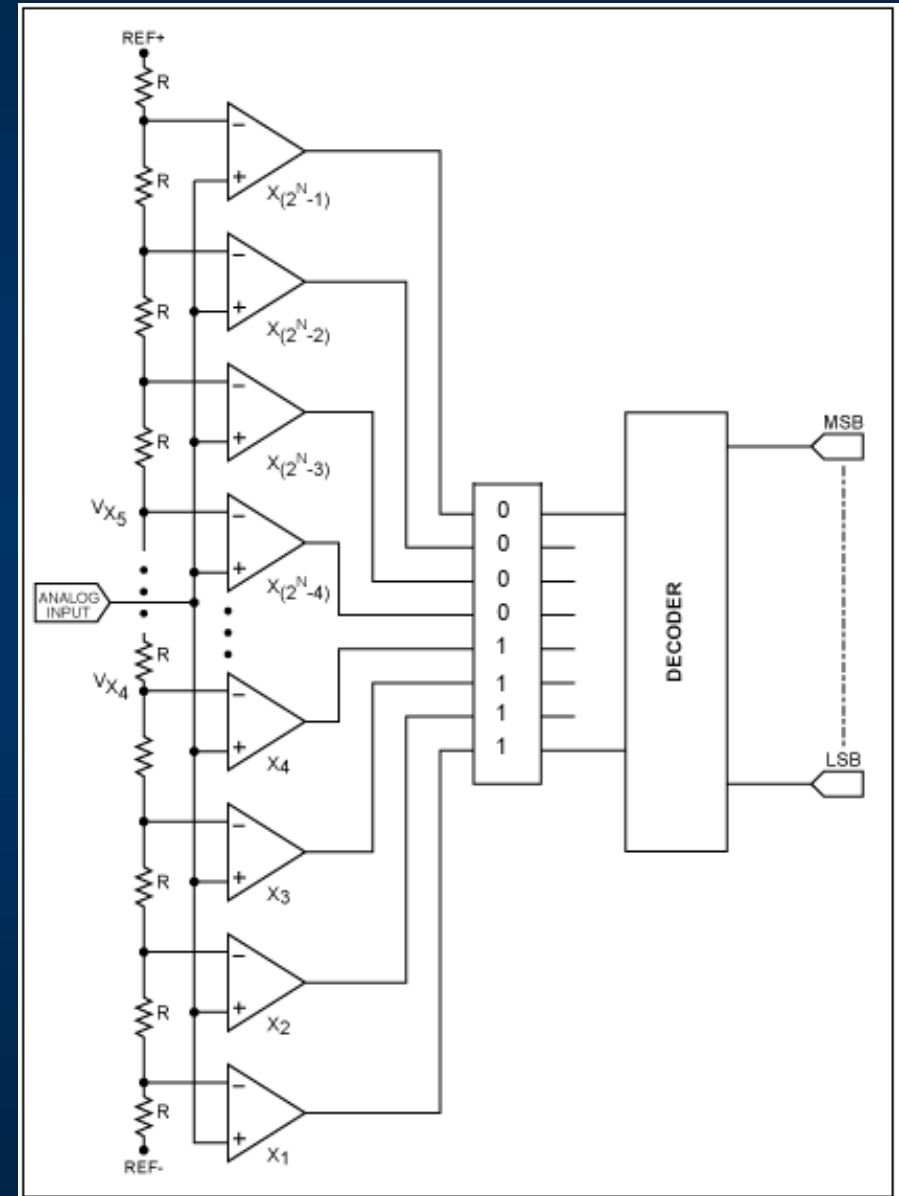
tvrtka	rezol.	brzina	tip	cijena
Nat.	8	40us	sa	\$10
An.Dev.	10	18us	sa	\$70
An.Dev.	13	40ms	integr.	\$25
AMD	4	50ns	kompar.	\$50

➔ Prijenosna funkcija A/D pretvarača:

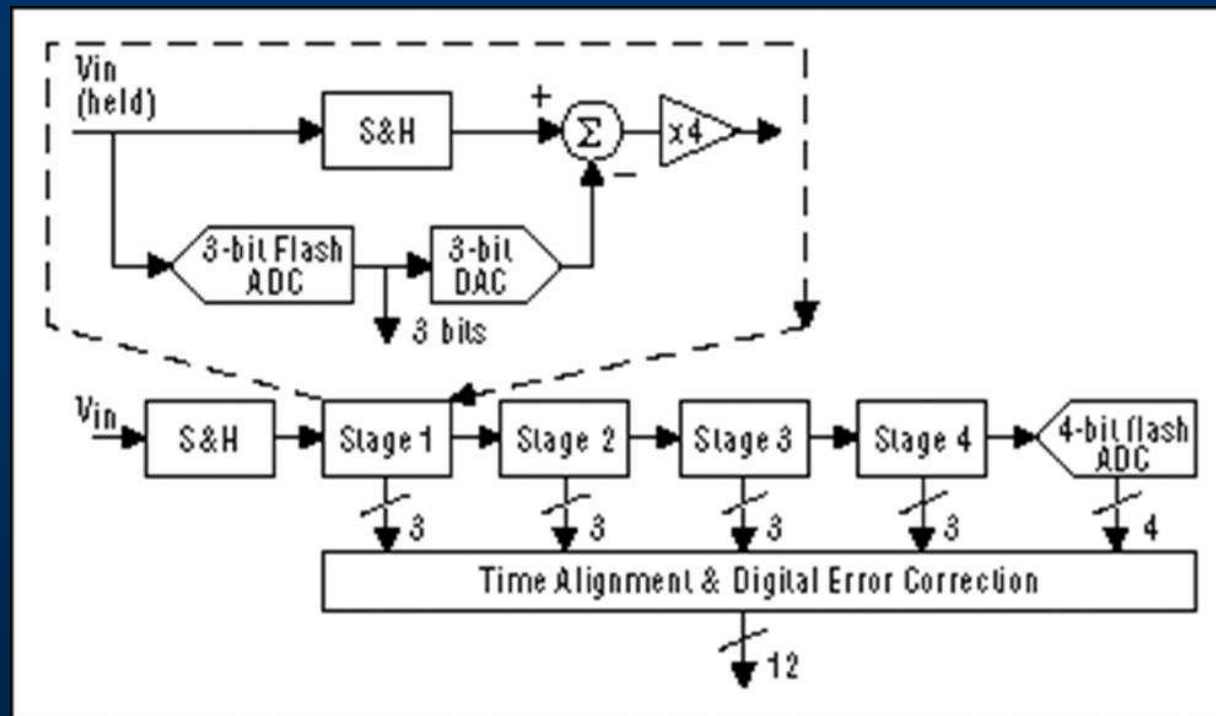
Paralelni (flash) pretvarači

- Velika brzina pretvorbe (veća od 1Gsp/s), mala razlučivost (do 8 bita)
- Pretvorba se obavlja u jednom koraku.
- Pretvarač sadrži $2^N - 1$ komparatora.
- Naponsko djelilo sa 2^N otpornika generira referentne napone s kojima se uspoređuje ulazni napon

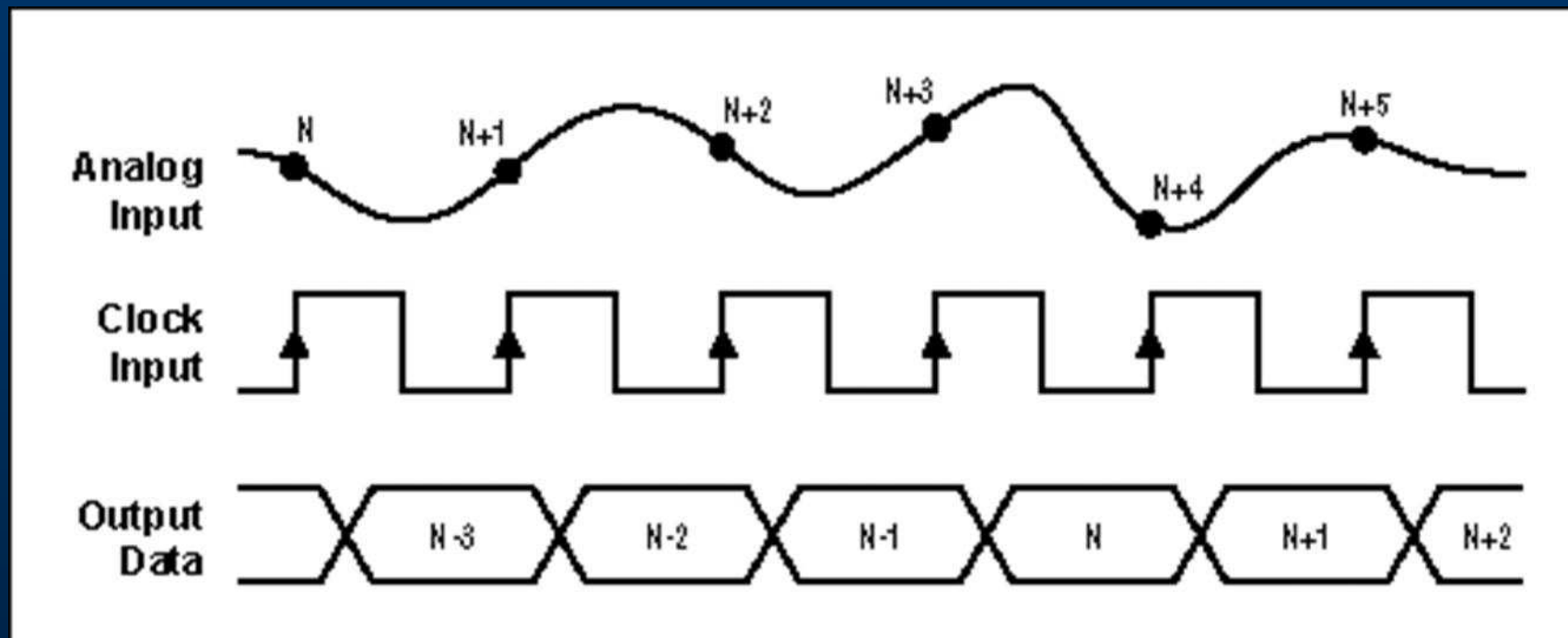
Cjevovodni (pipelined) pretvarači

- Kompromis između brzine pretvorbe (~200MSps), razlučivosti (8-16 bita) i složenosti izvedbe.
- Nakon završetka pretvorbe na određenom stupnju ostatak uzorka signala se prenosi dalje a taj stupanj je slobodan za sljedeći uzorak

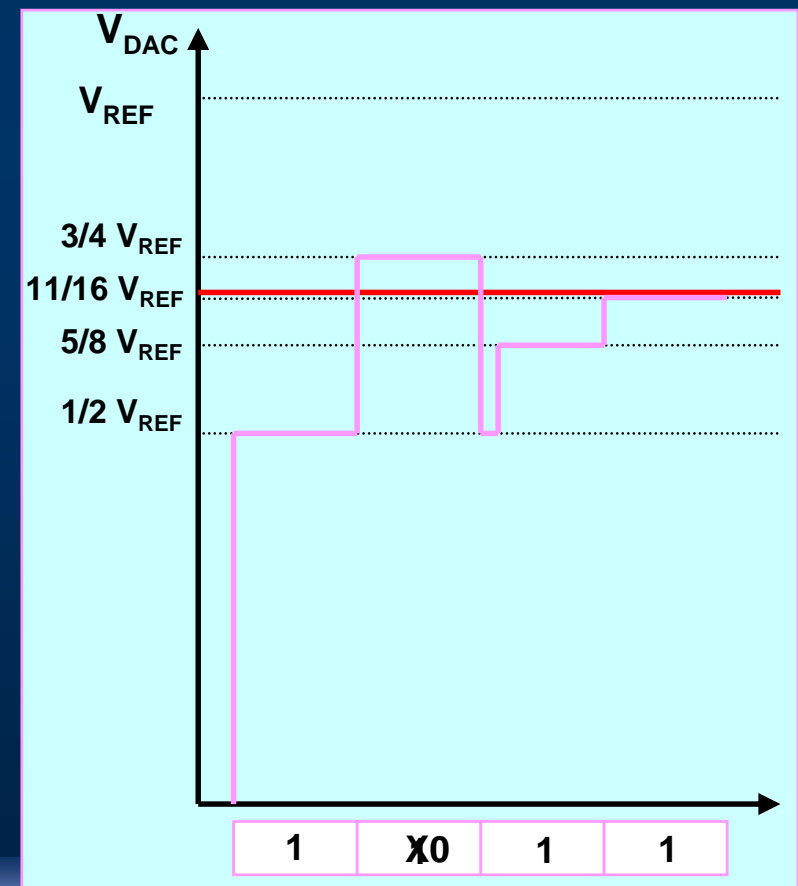
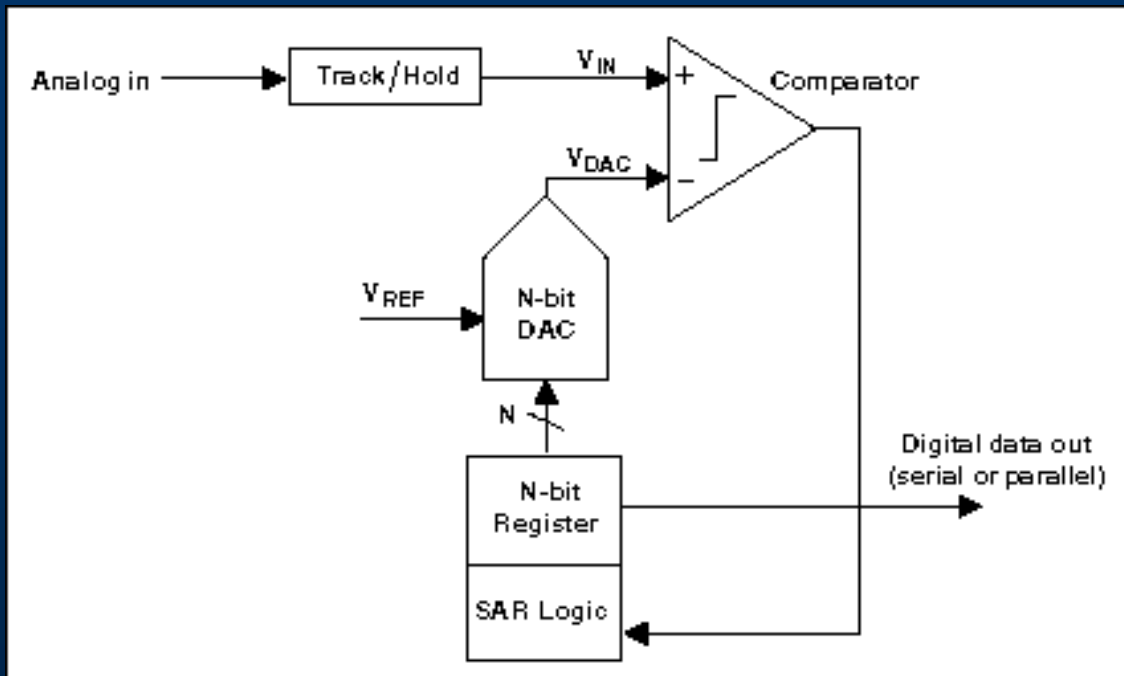

☞ Kašnjenje (*latency*) kod cjevovodnih pretvarača:

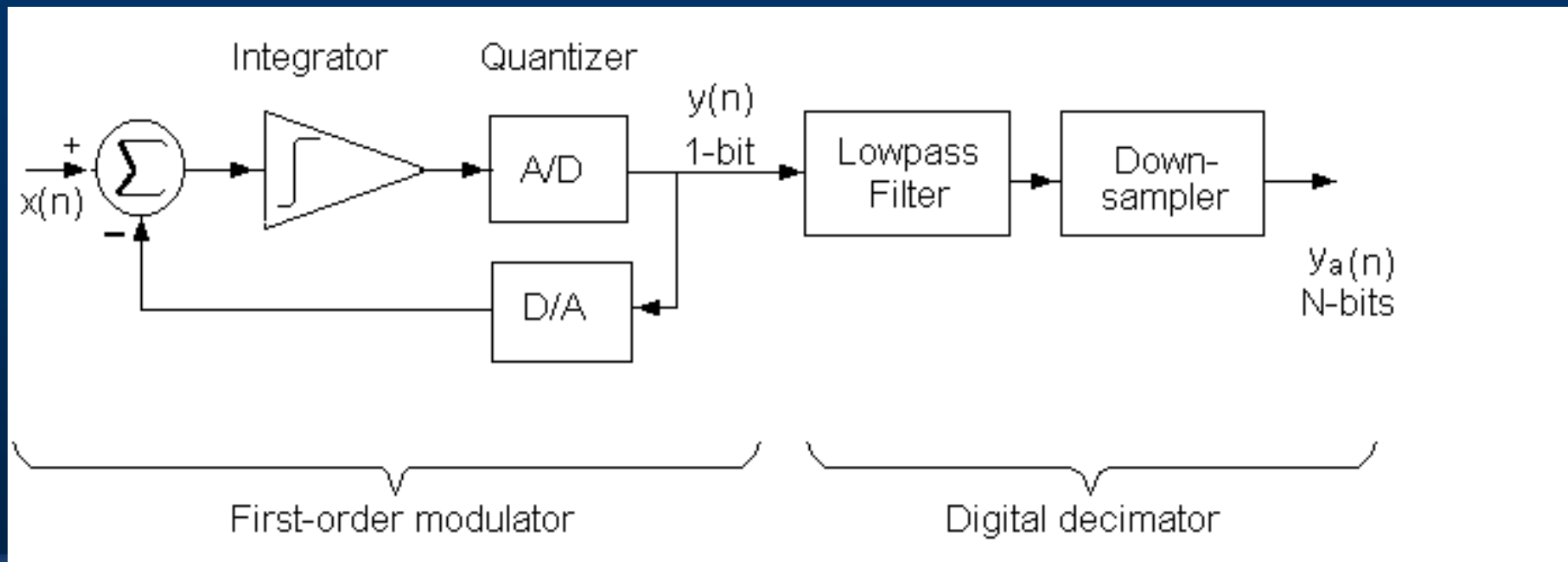
Pretvarači sa sukcesivnom aproksimacijom

- Brzina pretvorbe do 5 Msp/s, razlučivost 8-16 bita.
- Pretvorba se obavlja postupkom binarnog pretraživanja.

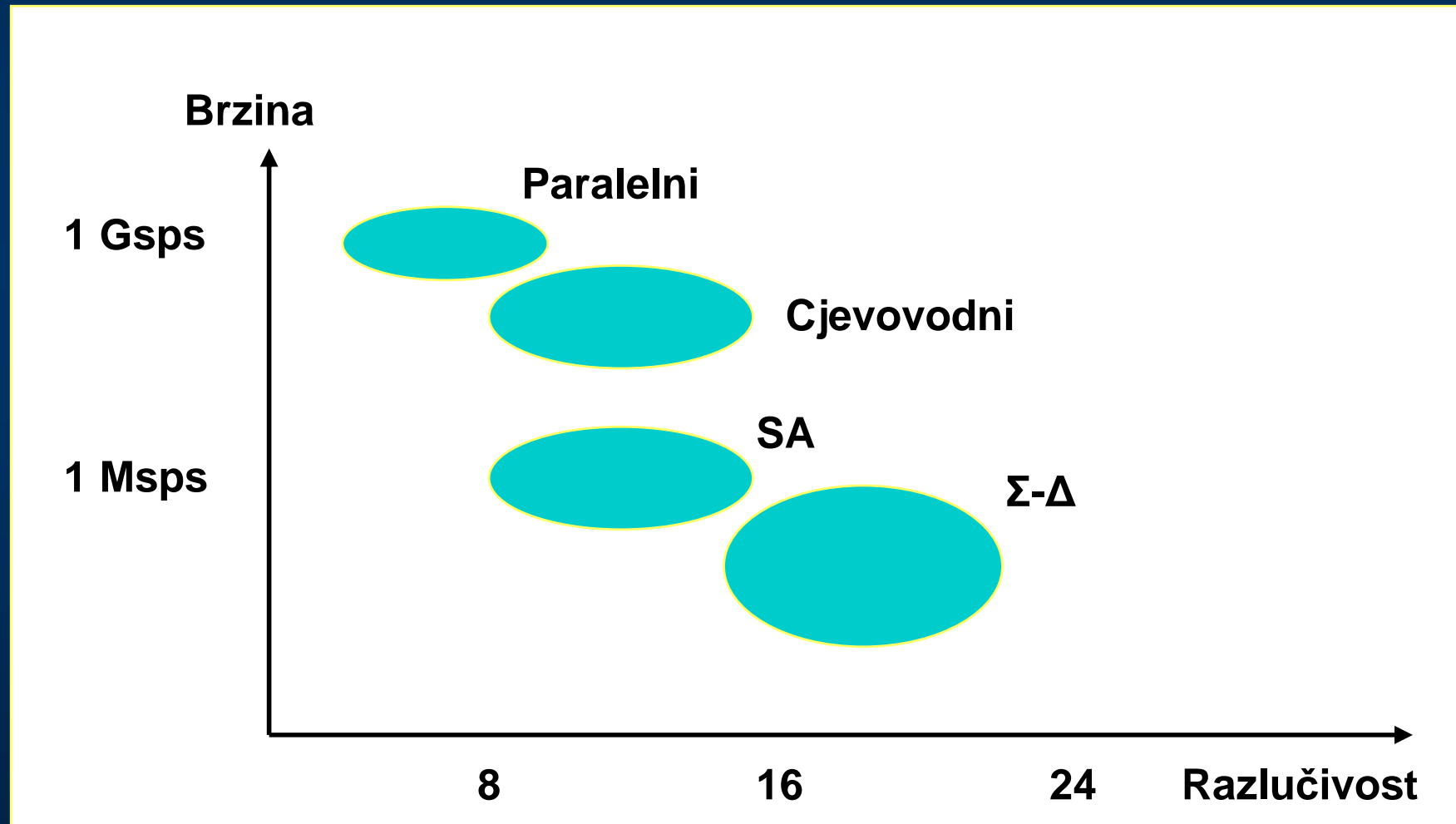
Sigma – delta pretvarači

- Brzina pretvorbe do 1 Msps (tipično 0,1 Msps), razlučivost 14-20 bita).
- Ulazni signal se kompenzira u povratnoj vezi preko 1-bit A/D i D/A pretvarača frekvencijom višestruko većom od osnovne frekvencije A/D pretvarača. Gustoća logičkih jedinica u signalu $y(n)$ proporcionalna je vrijednosti ulaznog signala.

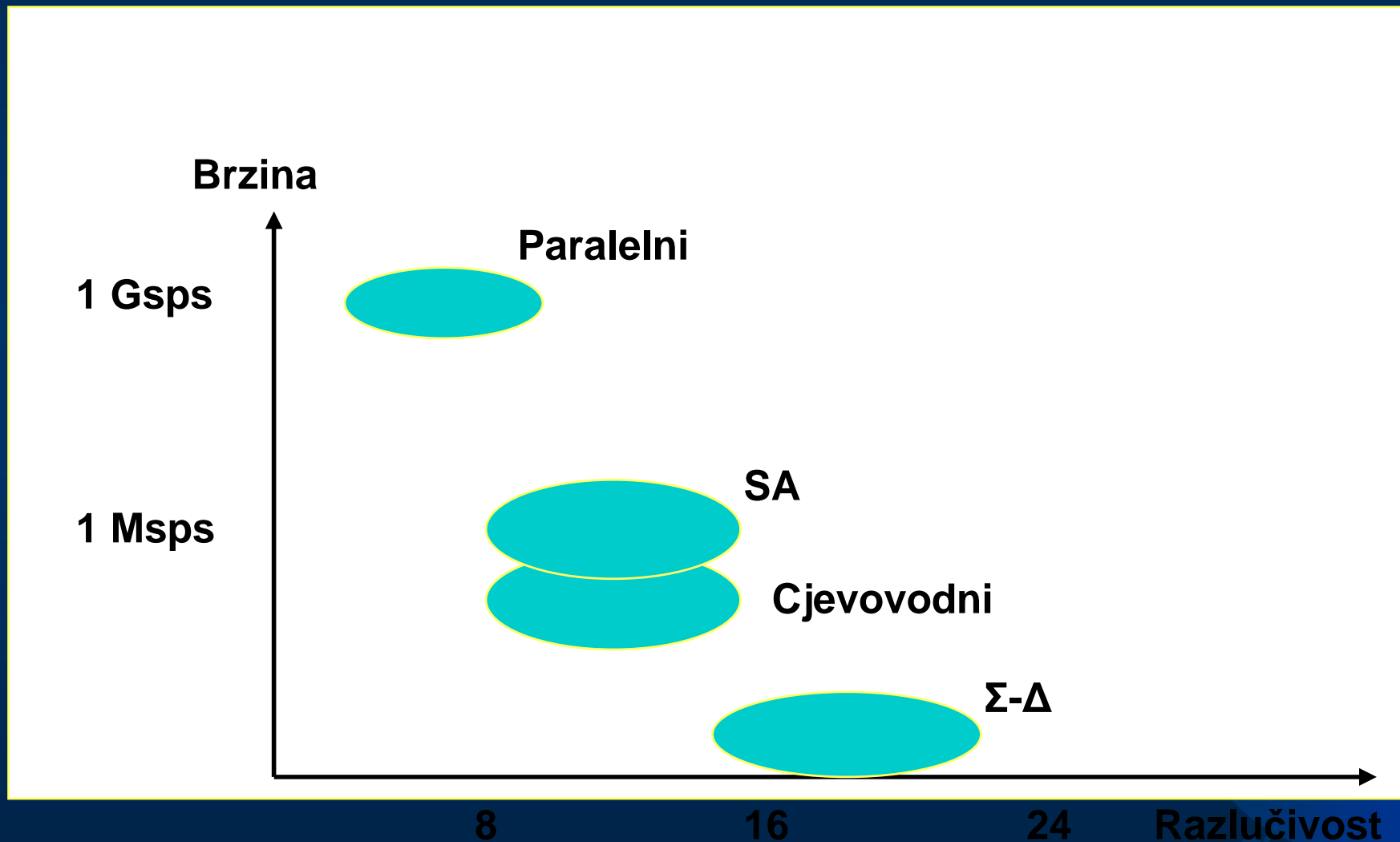

Usporedba A/D pretvarača

➤ Kontinuirana pretvorba jednog analognog signala:

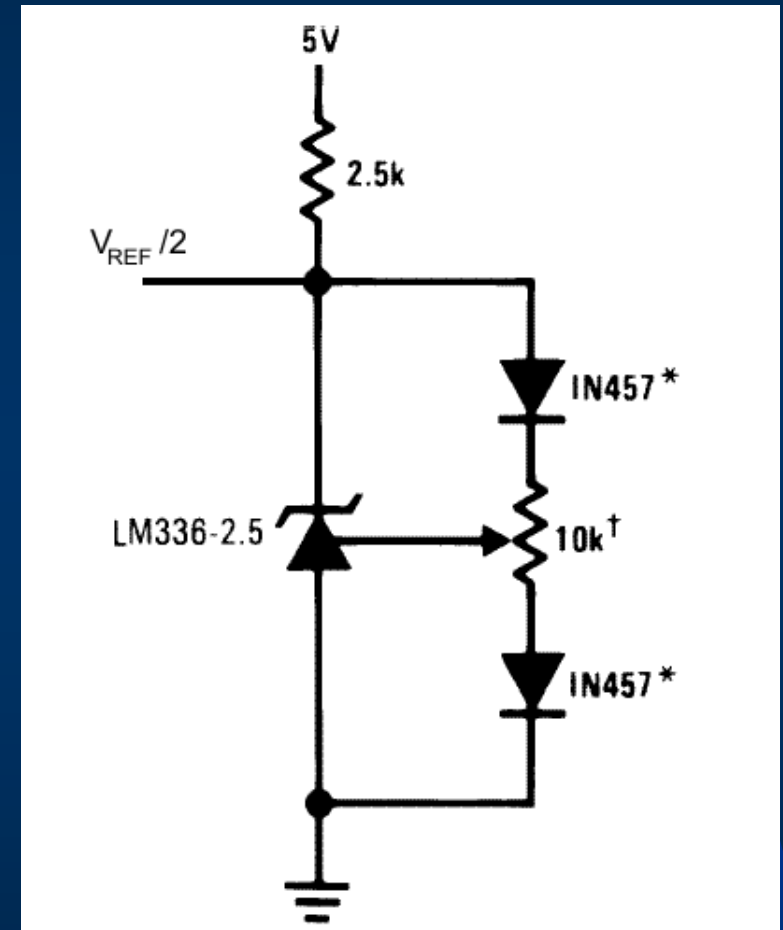
- Pretvorba više analognih signala (multipleksiranje):

Praktična rješenja - analogni dio

➔ Generiranje referentnog napona:

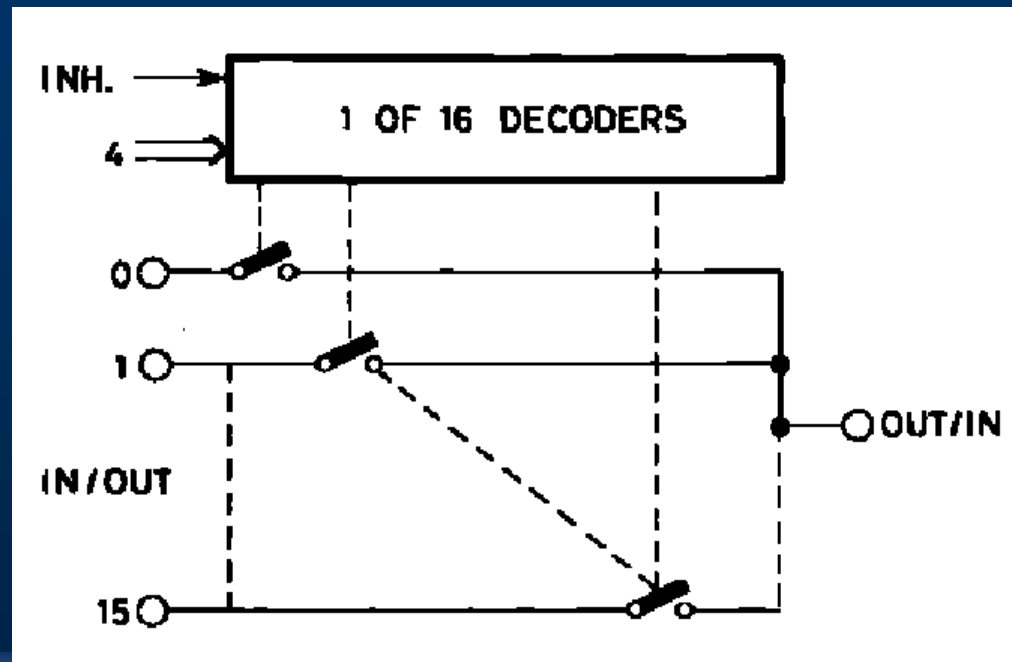
- A/D pretvarači u pravilu imaju ulazni signal $V_{REF}/2$ koji određuje polovinu opsega ulaznog signala A/D pretvarača
- Prikazana izvedba omogućuje precizno podešavanje referentnog napona uz temperaturnu kompenzaciju.
- Stabilnost referentnog napona uz kompenzaciju ili kontrolu temperature je bolja od 20 ppm.

Praktična rješenja - analogni dio

➔ Analogno multipleksiranje:

- Omogućuje korištenje jednog A/D pretvarača za pretvorbu više analognih signala. Ukupan broj uzoraka koji je moguće pretvoriti u jedinici vremena dijeli se na više kanala.
- Nedostatak je što nije moguće dobiti uzorke svih signala u istom trenutku.
- Primjer - 4067B:

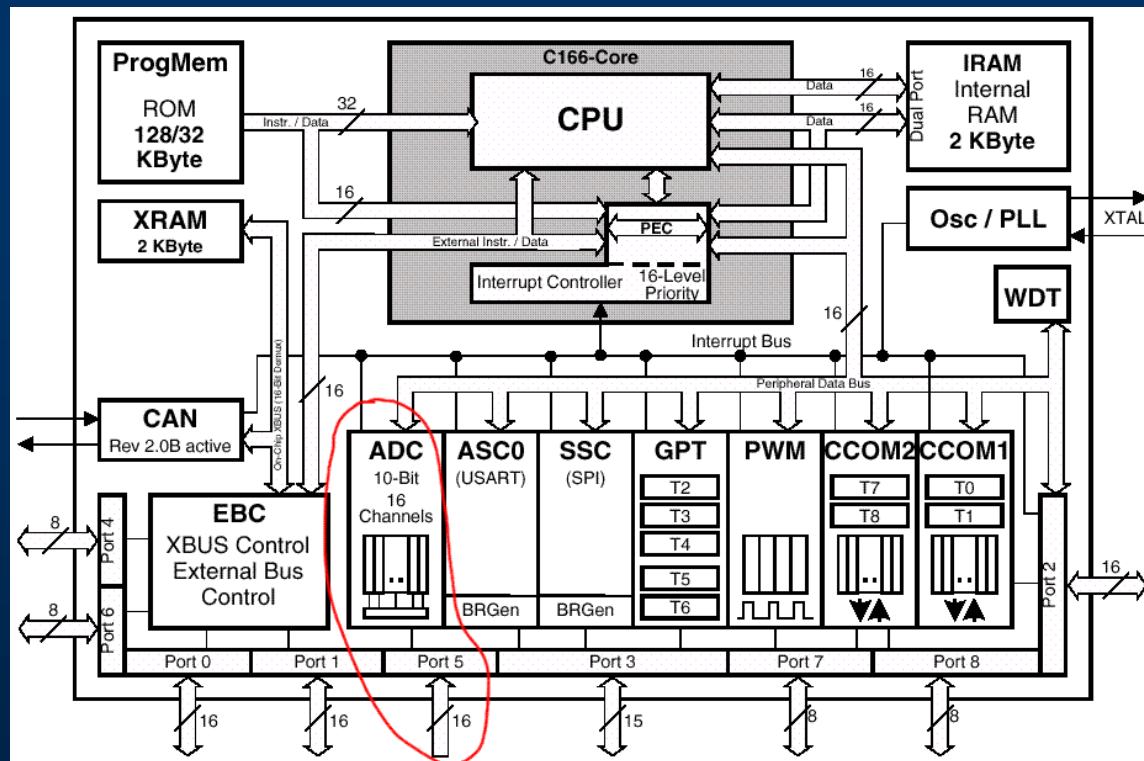

Praktična rješenja - povezivanje s procesorom

1. A/D pretvarač ugrađen u mikrokontroler

- Prednosti: manji broj komponenti u sustavu, ne troše se U/I linije mikrokontrolera za komunikaciju s A/D-om
- Nedostaci: razlučivost ograničena na 10 bita, a način pretvorbe na sukcesivnu aproksimaciju

www.siemens.com

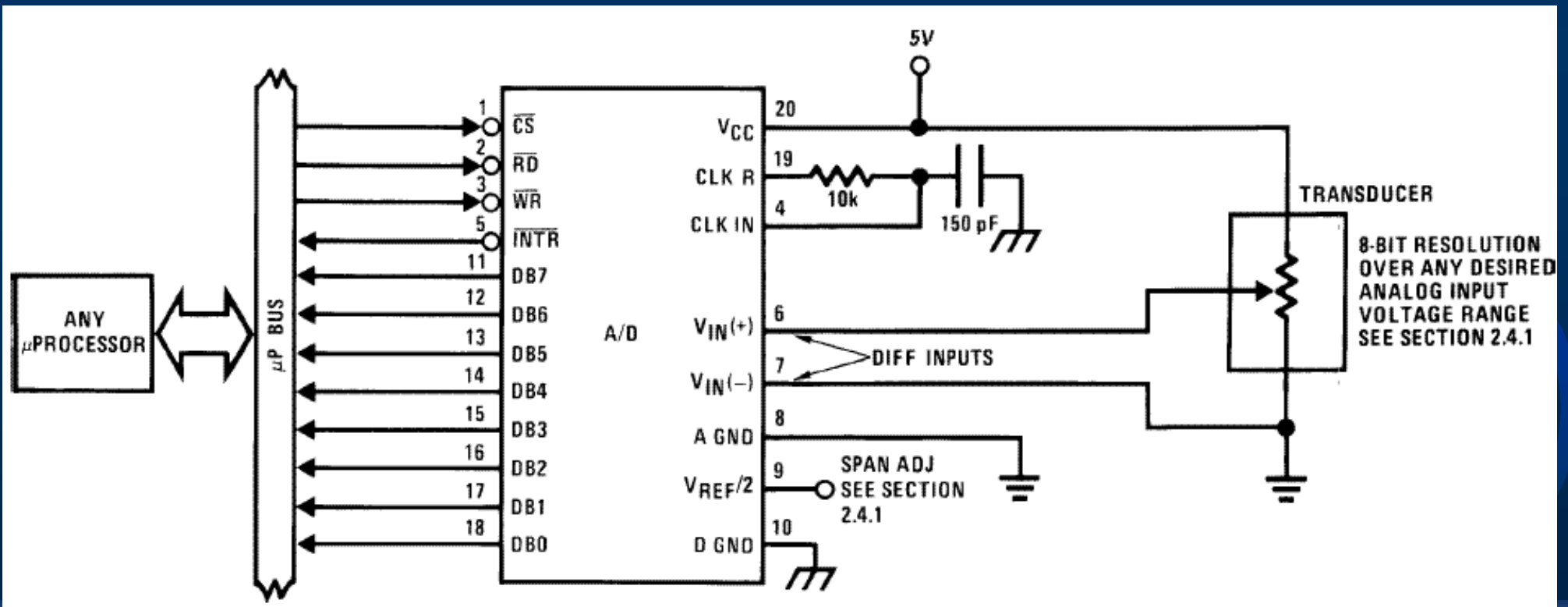

Praktična rješenja - povezivanje s procesorom

2. A/D pretvarač vezan na sabirnicu mikroprocesora

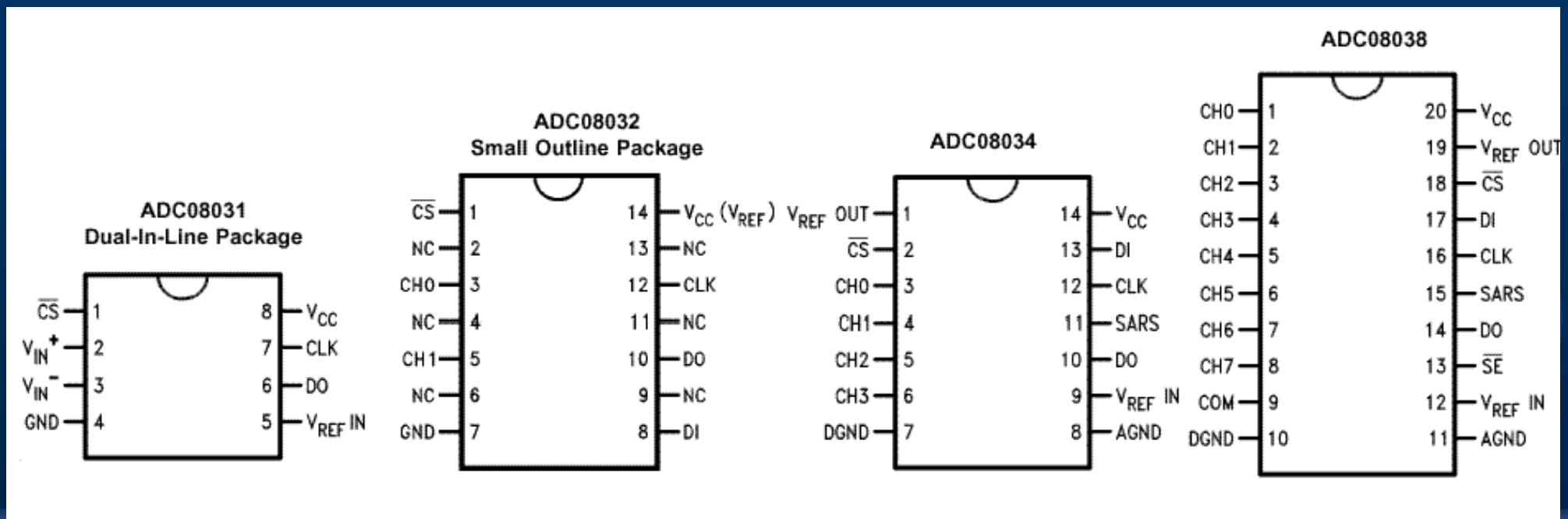
- Prednosti: nema ograničenja na vrstu pretvarača, brzinu i razlučivost.
- Nedostaci: Potrebno je koristiti vanjsku sabirnicu.
- Primjer – ADC0804 (8 bita, 10 ksps). Izvor: www.national.com

Praktična rješenja - povezivanje s procesorom

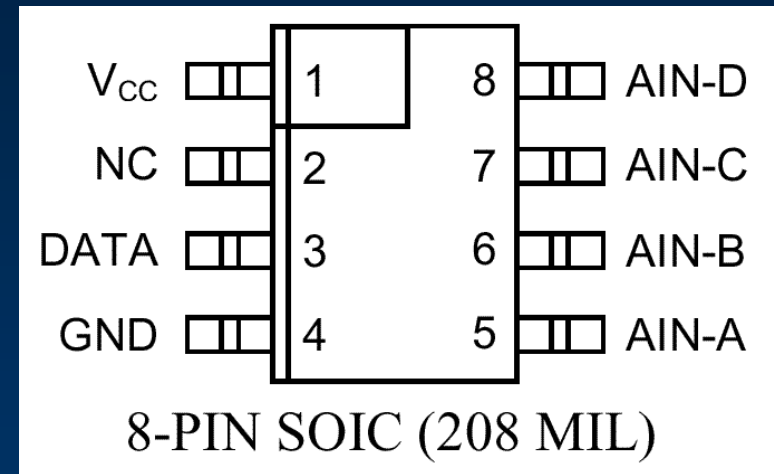
3. A/D pretvarač vezan serijski

- Prednosti: potreban mali broj signalnih linija (1-3), pretvarač može biti udaljen od procesora (npr. uz senzor).
- Nedostaci: Ograničena brzina prijenosa podataka.
- Primjer – ADC08031-ADC08038 (sukcesivna aproksimacija, 1-8 analognih ulaza, 8 bita, 0,1 Msp/s, sinkrona serijska komunikacija do 1 Mbit/s). Izvor: www.national.com

☞ Primjer: Dallas DS2450

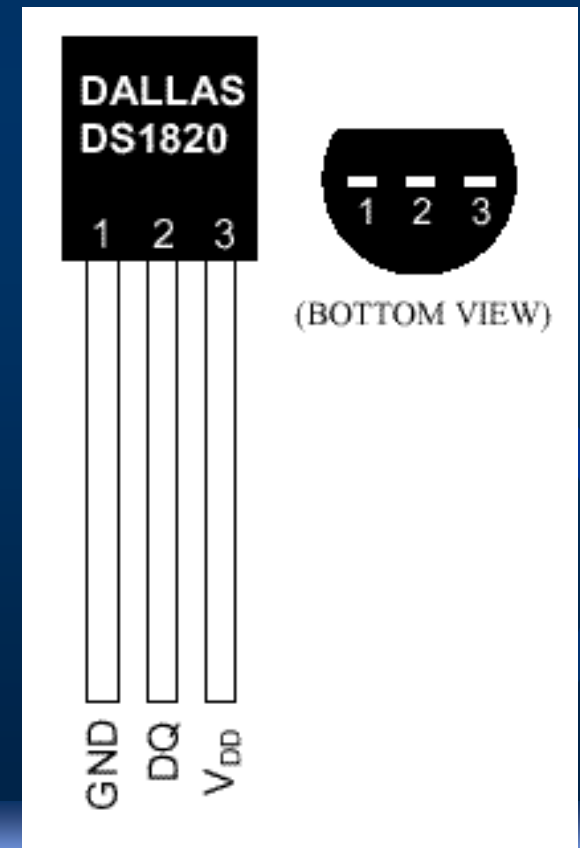
- Sukcesivna aproksimacija, 4 analogna ulaza, programabilna razlučivost 8-16 bita (garantirana točnost 8 bita), cca. 1 ksp/s, 1-Wire komunikacija 16.3 kbps ili ubrzana do 142 kbps.
- Neiskorištene analogne ulaze moguće je koristiti kao digitalne izlaze.
- Moguće napajanje preko DATA linije.

• Primjer: Dallas DS18S20 digitalni senzor temperature

- Razlučivost 9 bita (1 bit = 0,5°C), vrijeme pretvorbe max. 750 ms, 1-Wire komunikacija 16.3 kbps.
- Nema A/D pretvorbe – mjerenje se obavlja usporedbom frekvencija termostabilnog i termoosjetljivog oscilatora.
- Mjerenje temperature u opsegu –55 do +125°C.
- Moguće napajanje preko DQ linije.

Izvor: www.dalsemi.com

Sveučilište u

Zagrebu

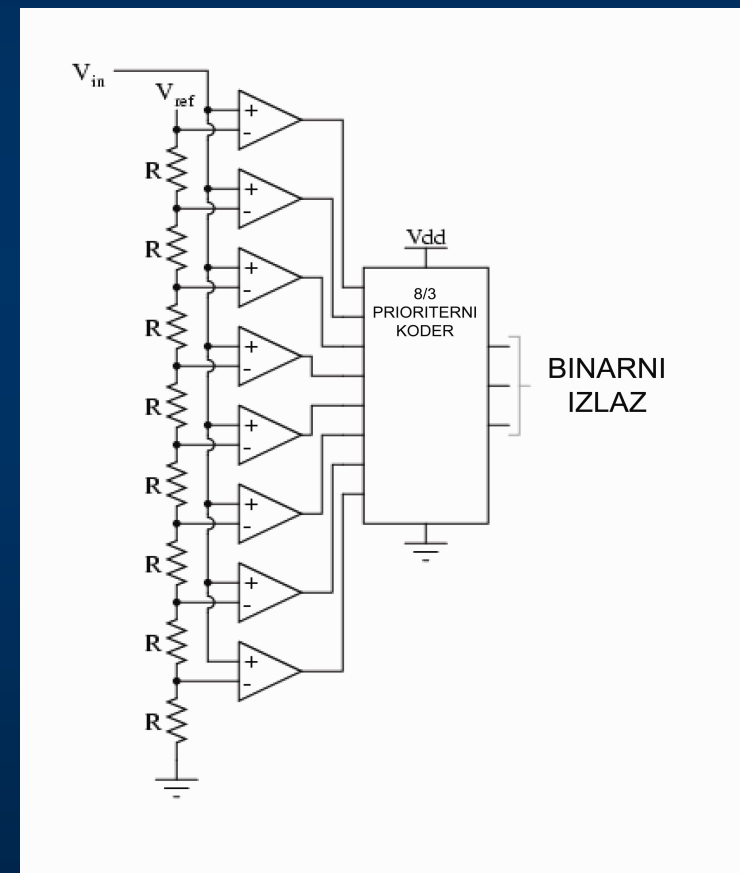
Fakultet elektrotehnike i računarstva
(FER)

RAČUNALA I PROCESI

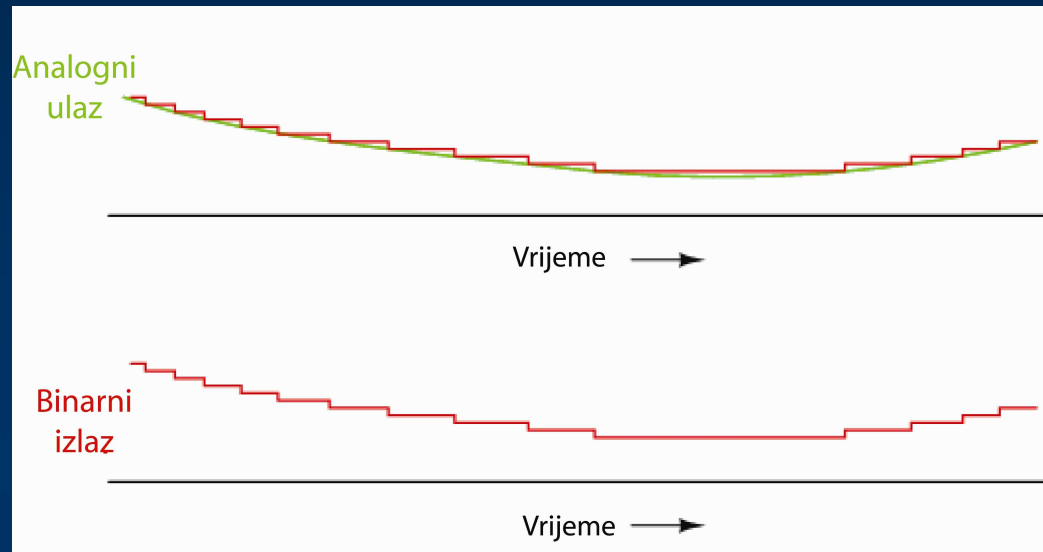
(A/D i D/A pretvorba)

Paralelni A/D pretvornik

- Otpornicima se dijeli V_{ref}
- Kako analogni ulazni napon premašuje referentni napon na svakom komparatoru, izlaz iz komparatora će postupno preći u «visoko» stanje
- Encoder

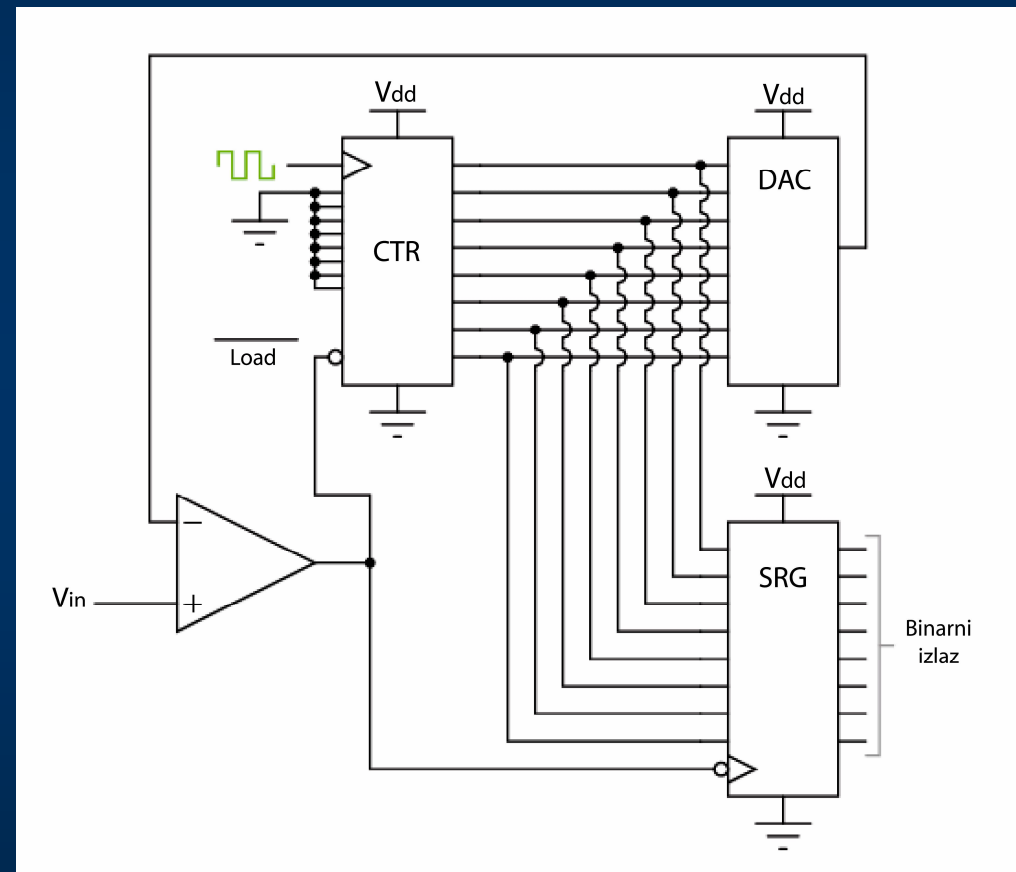
Analogno-digitalna pretvorba

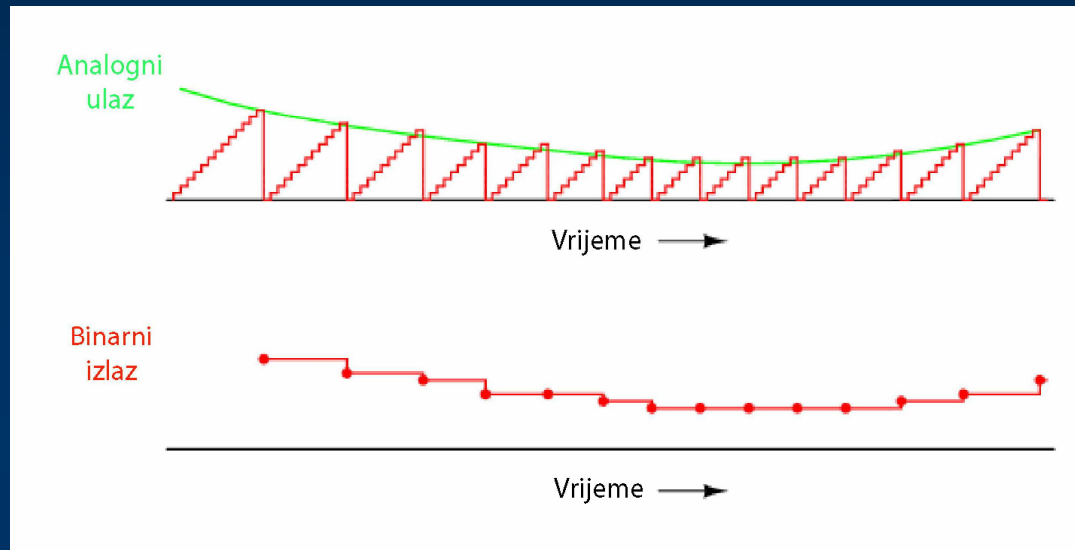
- Najbrži i najjednostavniji pretvornik
- Mana je broj potrebnih komparatora. Za n -bitovni pretvornik potrebno 2^n komparatora

Digitalna rampa

- Spajanje izlaza slobodnog binarnog brojila na ulaz D/A pretvornika
- Usporedba analognog izlaza D/A pretvornika s ulaznim signalom
- Izlaz komparatora upotrebljava se za zaustavljanje brojila i njegovo resetiranje

Digitalna rampa

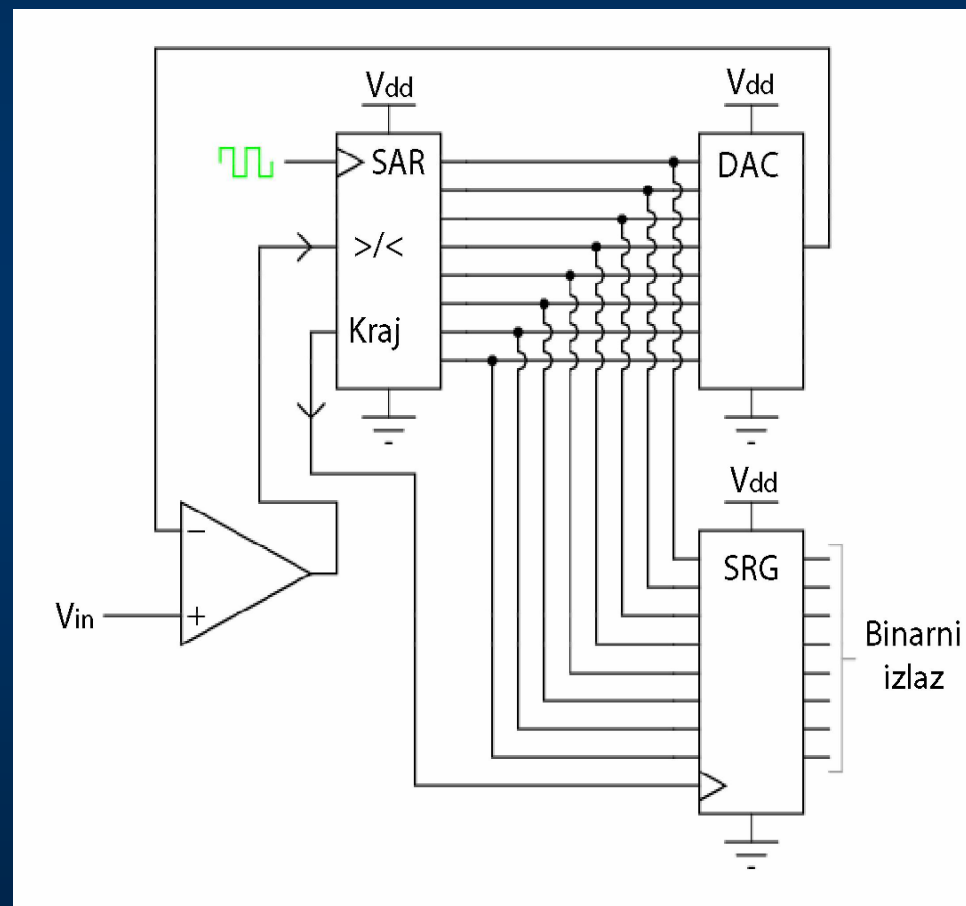

- Broji od nule na početku svakog ciklusa
- Mijenjanje frekvencije ažuriranja neprihvatljivo
- Sporo uzorkovanje analognog signala

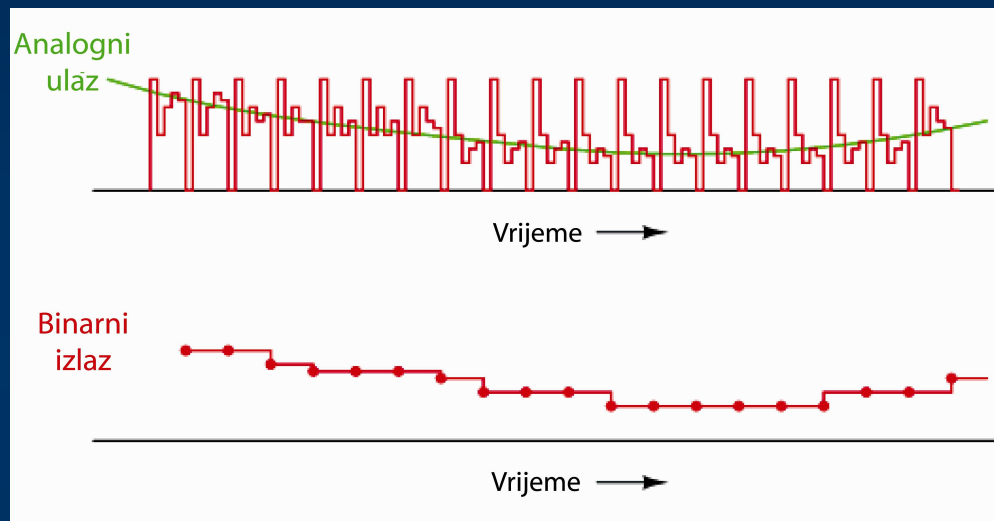

A/D pretvornik sa sukcesivnom aproksimacijom

- Registar sa sukcesivnom aproksimacijom
- Registar motri izlaz komparatora namještajući izlazne bitove s obzirom na to da li je binarni zbroj veći ili manji od analognog ulaza

A/D pretvornik sa sukcesivnom aproksimacijom

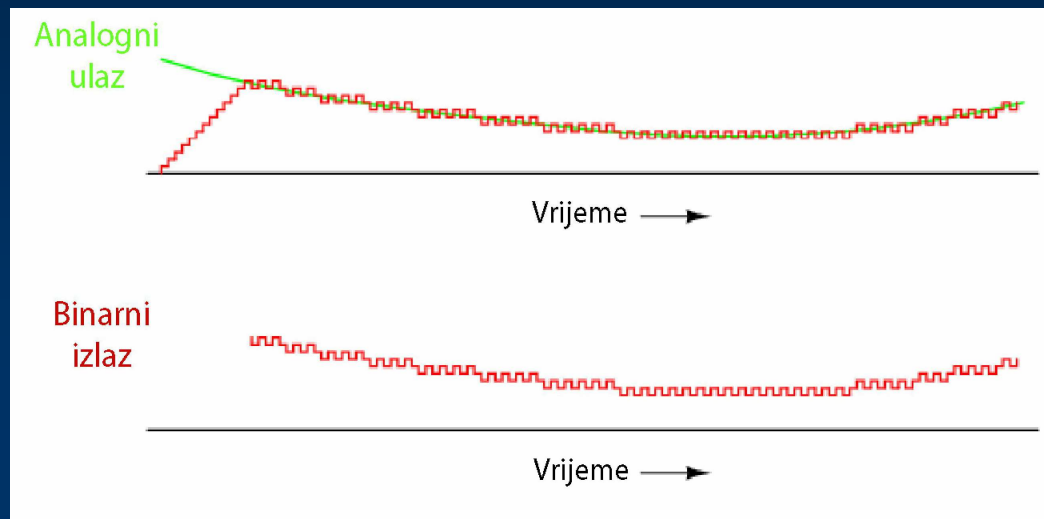

- Ažuriranje se događa u pravilnim intervalima
- Konvergira analognom signalu u mnogo većim koracima

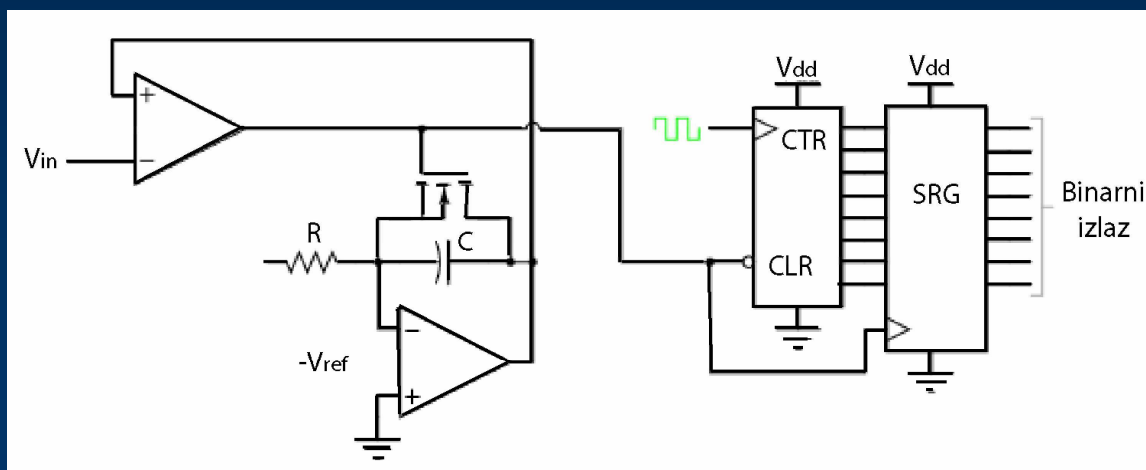
Prateći A/D pretvornik

- Mnogo manje vrijeme ažuriranja
- Brojilo se nikad ne resetira
- Izlaz se mijenja sa svakim taktom signala vremenskog vođenja (*bit bobble*)

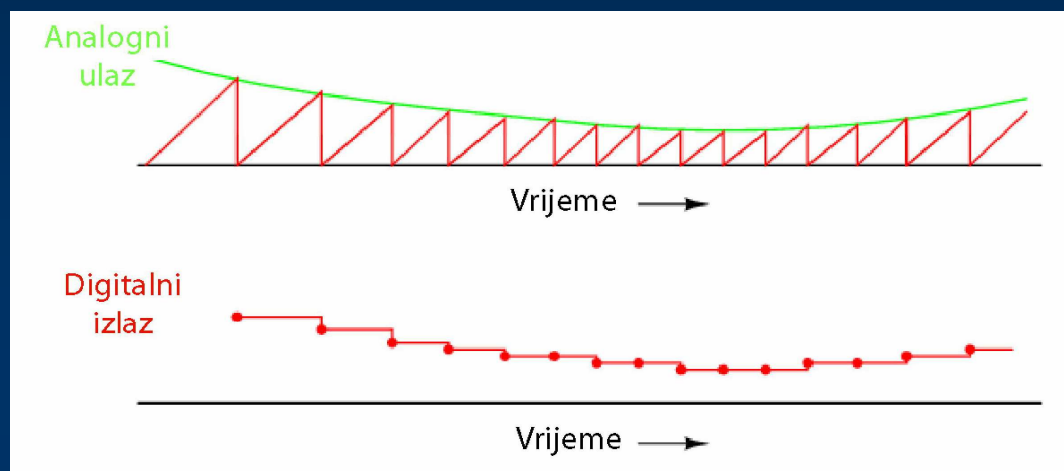

Integrirajući A/D pretvornik

- Operacijsko pojačalo – integrator – proizvodnja pilastog valnog oblika
- Vrijeme potrebno pilastom naponu da dosegne naponski nivo ulaznog signala mjeri se digitalnim brojom sa frekvencijski preciznim pravokutnim signalom

Integrirajući A/D pretvornik

- Ima sve nedostatke digitalne rampe
- Calibration drift
  - Mjera integracije i mjera broila nezavisne su jedne o drugoj (varijacija je neizbježna tokom godina)

Integrirajući A/D pretvornik

● Dvo-kosinski pretvornik

- Integrator je vođen pozitivnim analognim ulaznim signalom koji stvara negativnu kosinu
- S određenim referentnim naponom na ulazu stvara se pozitivna kosina a vrijeme se mjeri istim brojiлом

Integrirajući A/D pretvornik

● Dvo-kosinski pretvornik

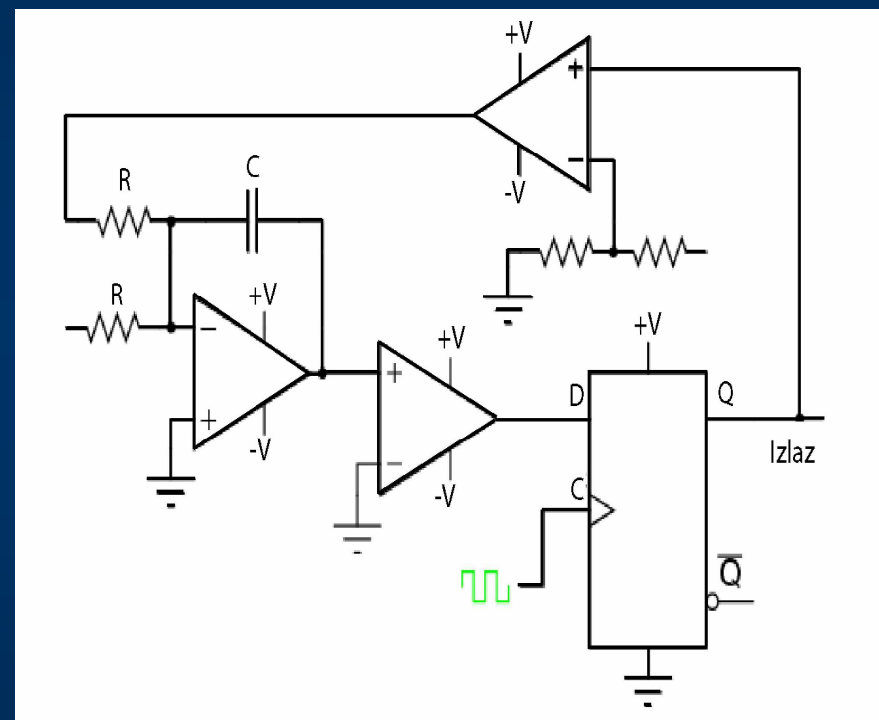
- Rješenje calibration drifta
  - Da se brzina brojača iznenadno poveća, to bi smanjilo period u kojem se integrator «zamotava» (rezultira sa manje napona akumuliranog u integratoru), ali to znači da će brojati brže i dok se integrator «odmotava»
- Računa prosječnu vrijednost stvarnog ulaznog signala

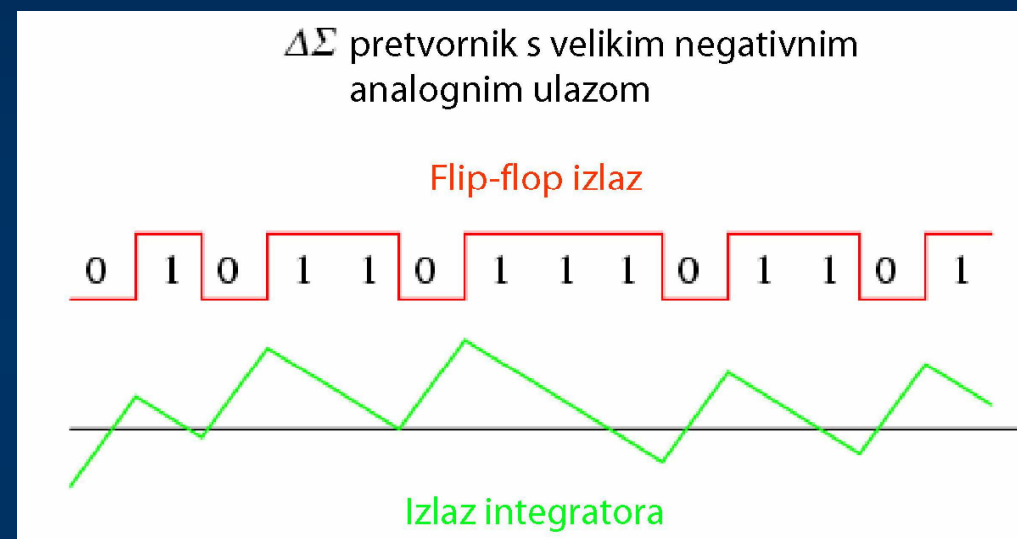
Delta sigma $\Delta\Sigma$ A/D pretvornik

- Prvi komparator osjeti razliku (Δ) između izlaza integratora i 0 V
- Integrator sumira (Σ) izlaz komparatora s ulaznim analognim signalom

Delta sigma $\Delta\Sigma$ A/D pretvornik

- Što je ulaz negativniji povratni sistem mora proizvesti više jedinica da dovede izlaz integratora na 0 V

- Oversampling
  - Uzimanje više uzoraka istog analognog signala
  - Izlaz je prosječna vrijednost
  - Krajnji rezultat je porast broja bitova dobivenih iz signala

Procjena performansi

● Rezolucija

- Broj bitova koji su izlaz iz pretvornika

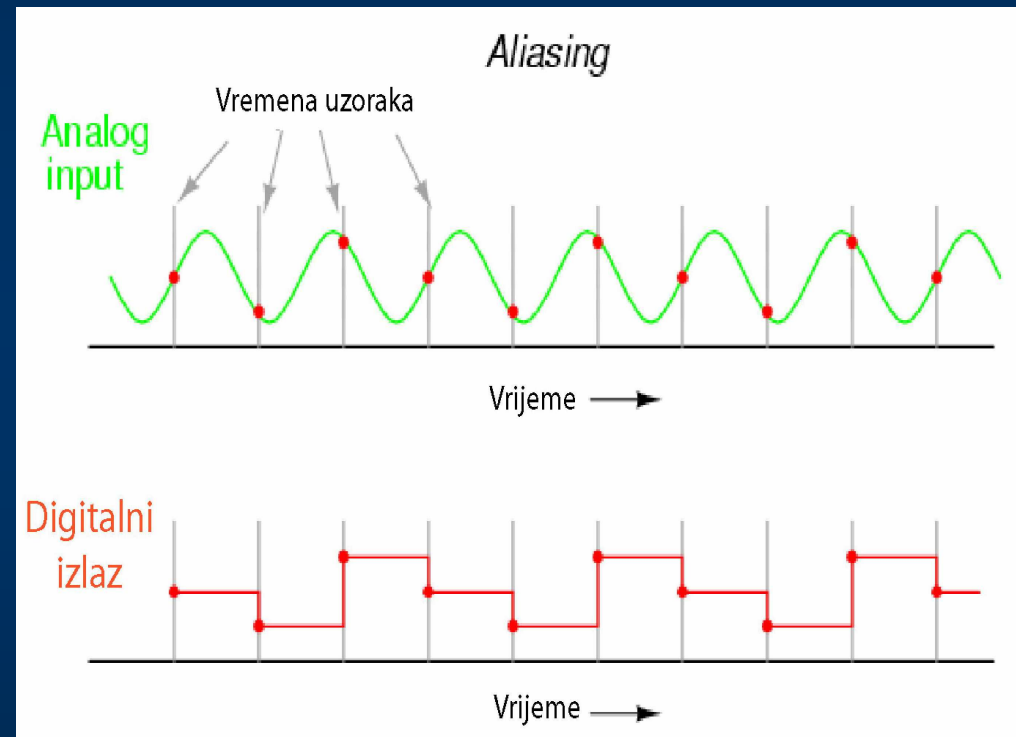
● Brzina (frekvencija uzorkovanja)

- Brzina kojom pretvornik daje novi binarni broj
- Nyquistova frekvencija - $\frac{1}{2}$ frekvencije uzorkovanja
- Aliasing – pretvorba analognog signala čije frekvencije prelaze Nyquistovu frekvenciju

Procjena performansi

- Period izlaznog signala mnogo duži (sporiji) nego je period ulaznog signala
- Oblici ova dva signala nisu ni slični

Procjena performansi

- Step recovery
  - Brzina promjene izlaza prema velikoj, iznenadnoj promjeni na ulazu
  - Prateći pretvornik – spor step recovery

Procjena performansi

● Rezolucija

- Integracijski ADC, dvo-kosinski ADC, Tracking ADC, ADC sa sukcesivnom aproksimacijom, Flash ADC

● Brzina

- Flash ADC, Track ADC, ADC sa sukcesivnom aproksimacijom, integrirajući ADC, dvo-kosinski ADC

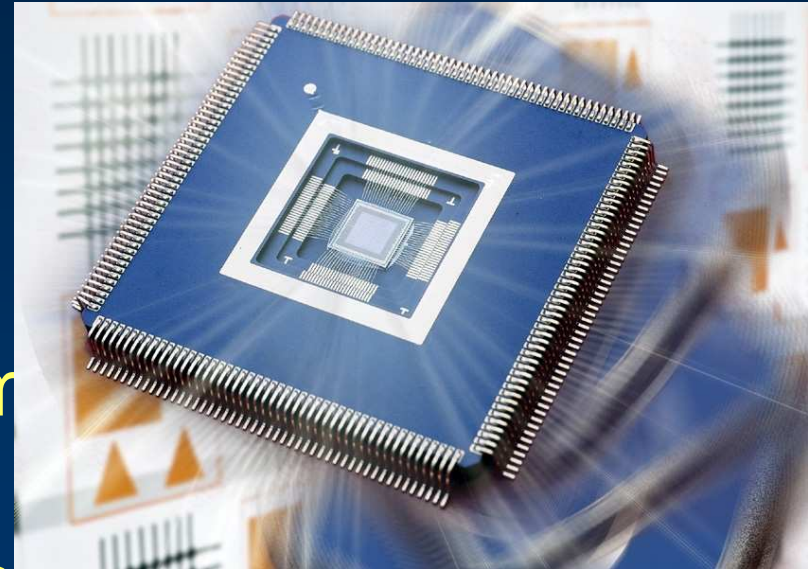
● Step recovery

- Flash ADC, ADC sa sukcesivnom aproksimacijom, integrirajući ADC, dvo-kosinski ADC, Track ADC

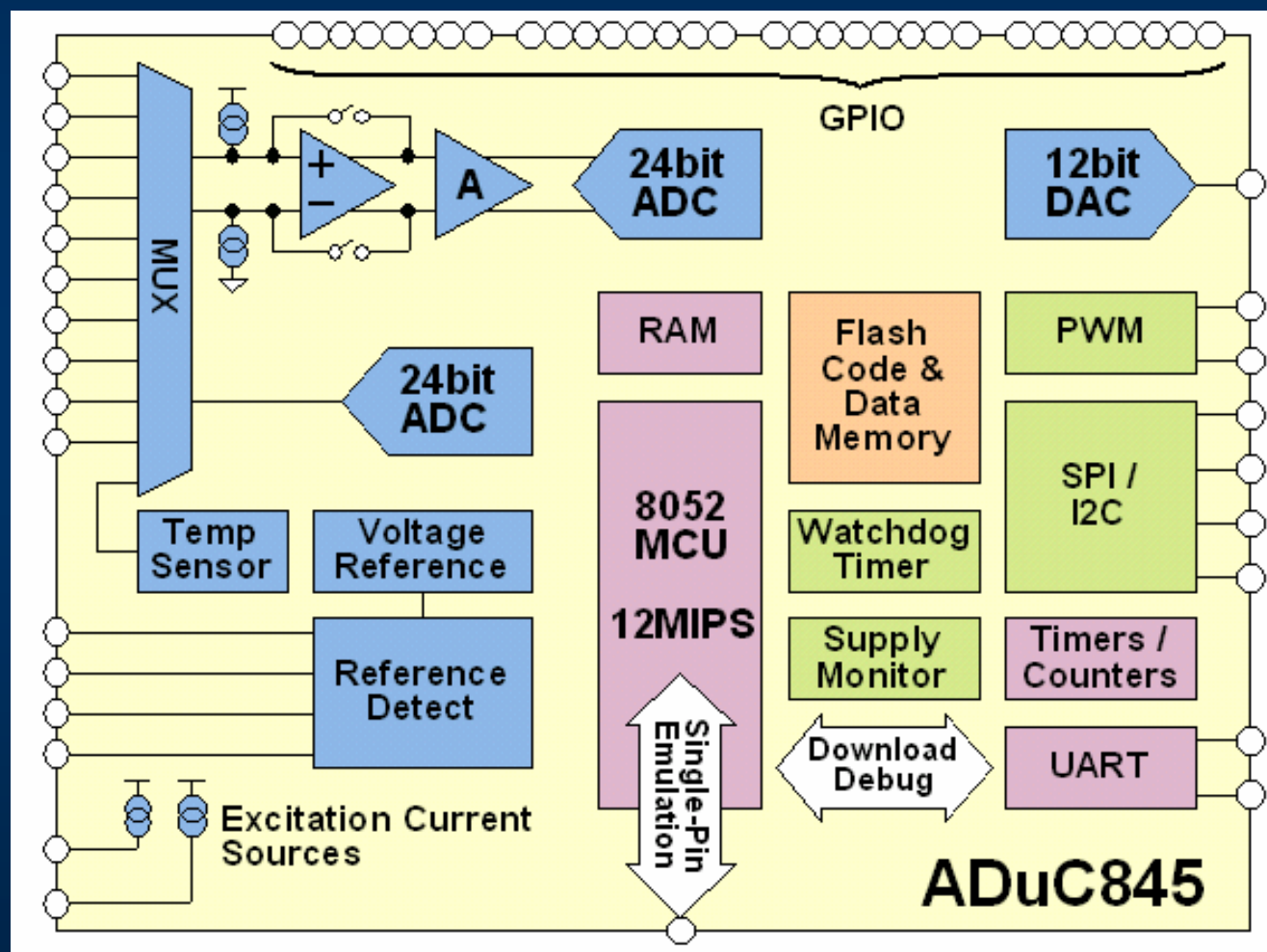
Mikrokontroleri

- Prvi mikrokontroler:
  - tvrtka *Intel* s oznakom 8022 krajem sedamdesetih godina
- Danas
  - Cijena manje od \$1.00
  - Dizajnira ih se 5 bilijuna godišnje

Primjeri mikrokontrolera

- ADuC845

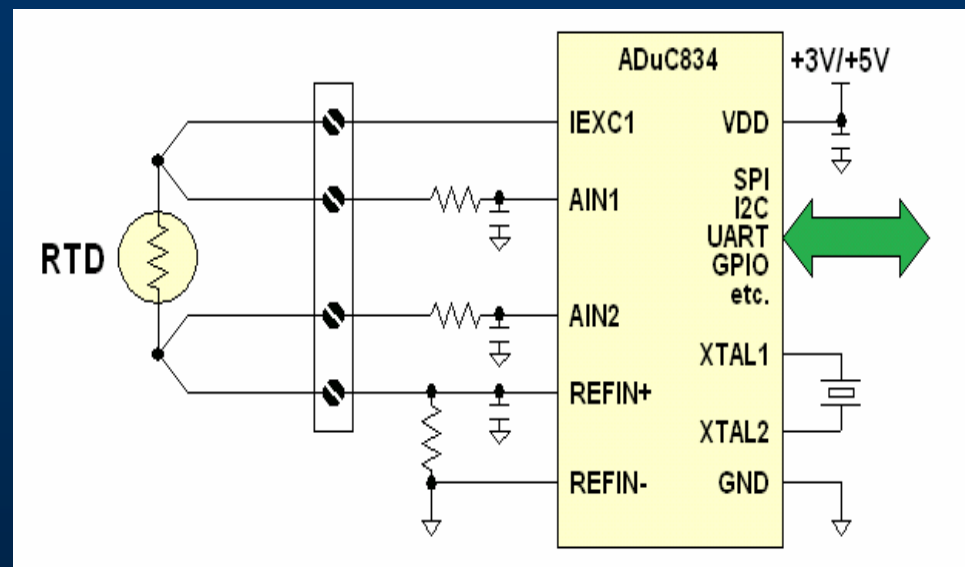
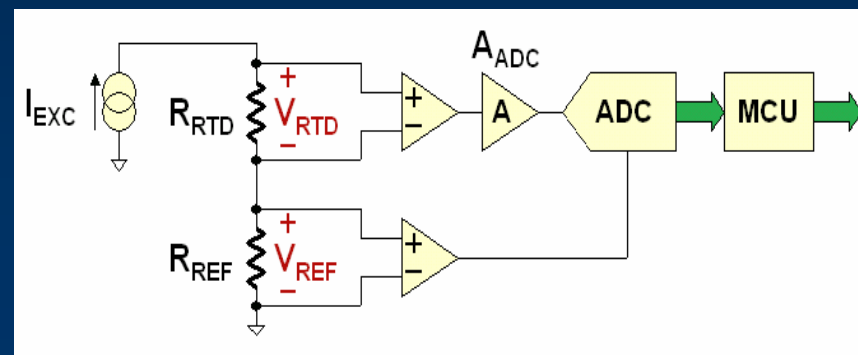

Senzori - Otpornički temperaturni detektor

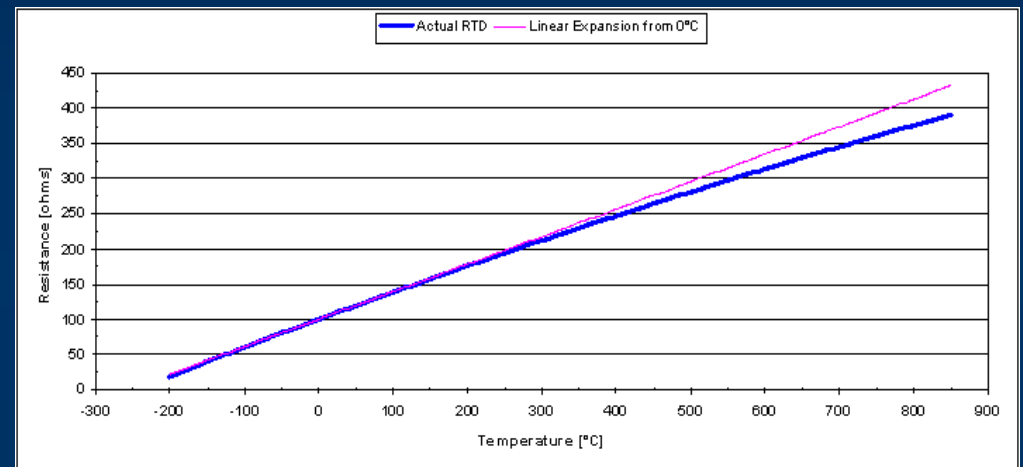
Otpornički temperaturni detektor

- Mjenjanje otpora u ovisnost o temperaturi
- -200°C do $+850^{\circ}\text{C}$
- Mjerenje napona na R_{RTD} – precizan strujni izvor
- Sa A/D pretvornikom i referentnim naponom – precizan otpornik R_{REF}

Senzori

- $R_{RTD}(t) = R_0 [1 + At + Bt^2 + C(t-100^\circ\text{C})t^3]$
za $t < 0^\circ\text{C}$
- $R_{RTD}(t) = R_0 [1 + At + Bt^2]$
za $t \geq 0^\circ\text{C}$

- Linearizacija funkcija – ovisnost temperature o otporu
  - Matematički
  - Jednolinearna aproksimacija
  - Višelinearna aproksimacija (potrebne look up-tablice)

Senzori

- Programsko rješenje linearizacije
- Look-up tablice za linearizaciju

```
C:\ADuC\coefRTD.exe

COEFFICIENT GENERATOR FOR PLATINUM RTDs
September 2003, Analog Devices Inc.

enter minimum temperature 'TMIN' in degC (-200..+850): -200
enter maximum temperature 'TMAX' in degC (-200..+850): 850
enter table size (i.e. # of linear sections) (1..255): 99

generating lookup table...done.
optimizing lookup table...done.
determining overall resultant error band...done.

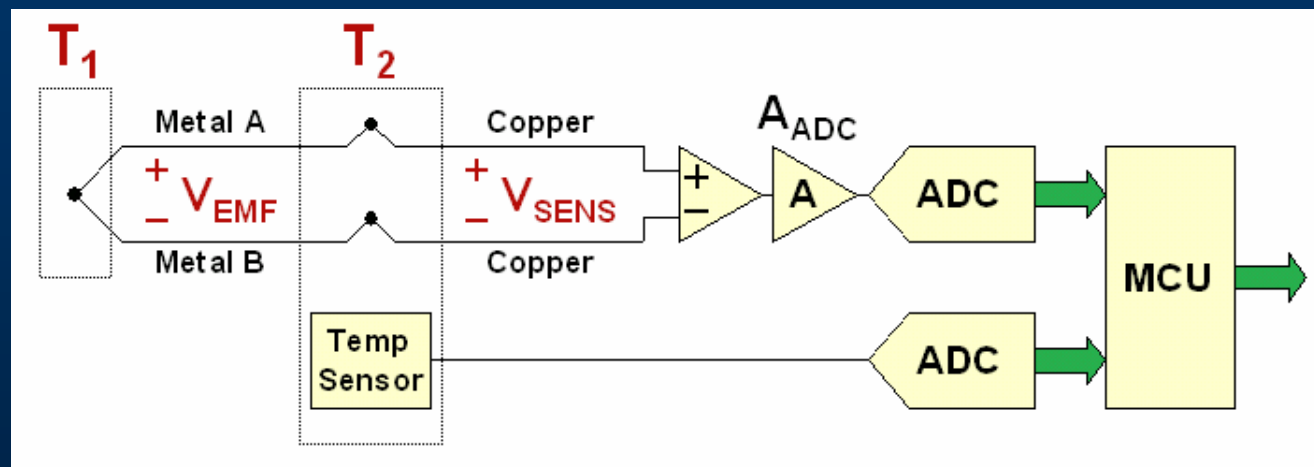
piecewise linear approximation.
linearization routine error band: -0.00401783degC .. 0.00403925degC
lookup table size:
= 99 linear sections
= 100 coefficients
= 400 bytes (4 bytes per floating point coefficient)

generate 8051 C code 'RTDpwl0.c' (y/n)? : y
generating 'RTDpwl0.c'...done
generate error analysis table file 'errRTD.txt' (y/n)? : y
generating 'errRTD.txt'...done
```

Senzori

- Termopar

- Na spoju dva različita metala - elektromotorni napon ovisan o temperaturi spoja
- temperaturni opseg od 500°C, mali je i relativno jeftin
- Hladni spoj – T2
- Mikrokontrolerom se V_{sens} i T2 pretvaraju u digitalni oblik, a potom se temperatura izračunava programski

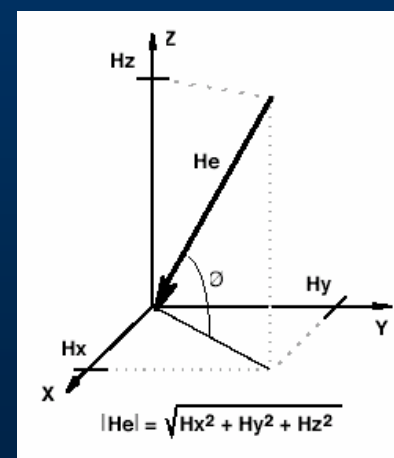
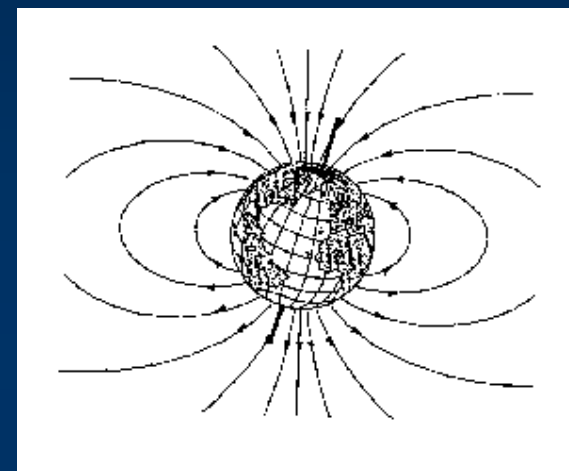
Primjena

(Digitalni kompas,
automobilska industrija,
medicina)

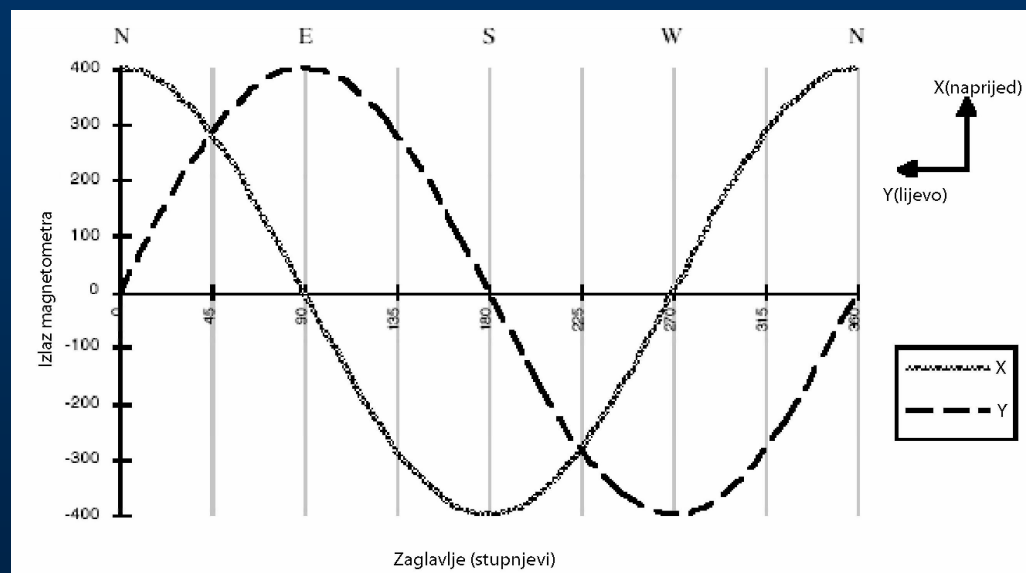
Digitalni kompas

- Lord Kelvin, 1856.g.
- Magnetorezistivni efekt na feromagnetskom materijalu
- Mijenja se otpor za 2-3% kad se nalaze u magnetskom polju.
- Magnetske silnice
  - Određivanje samo dvije komponente H_x i H_y s tim da se kompas drži horizontalno

Digitalni kompas

- Okretanje oko osi – vrijednosti
  - Smjer ($y > 0$) = $90 - [\text{arcTAN}(x/y)] * 180$
  - Smjer ($y < 0$) = $270 - [\text{arcTAN}(x/y)] * 180$
  - Smjer ($y = 0, x < 0$) = 180.0
  - Smjer ($y = 0, x > 0$) = 0.0

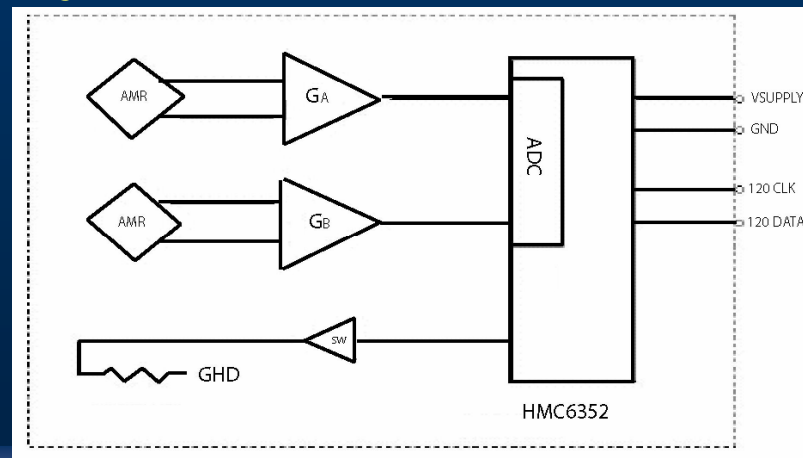
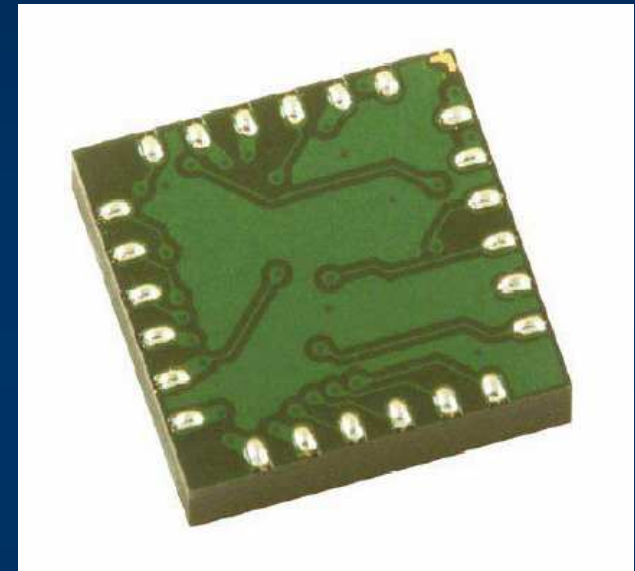

Digitalni kompas

- Honeywellov HMC6352, dvo-osni integrirani digitalni kompas

- Dva senzora s A/D pretvornicima i integrirani krug za potrebna izračunavanja

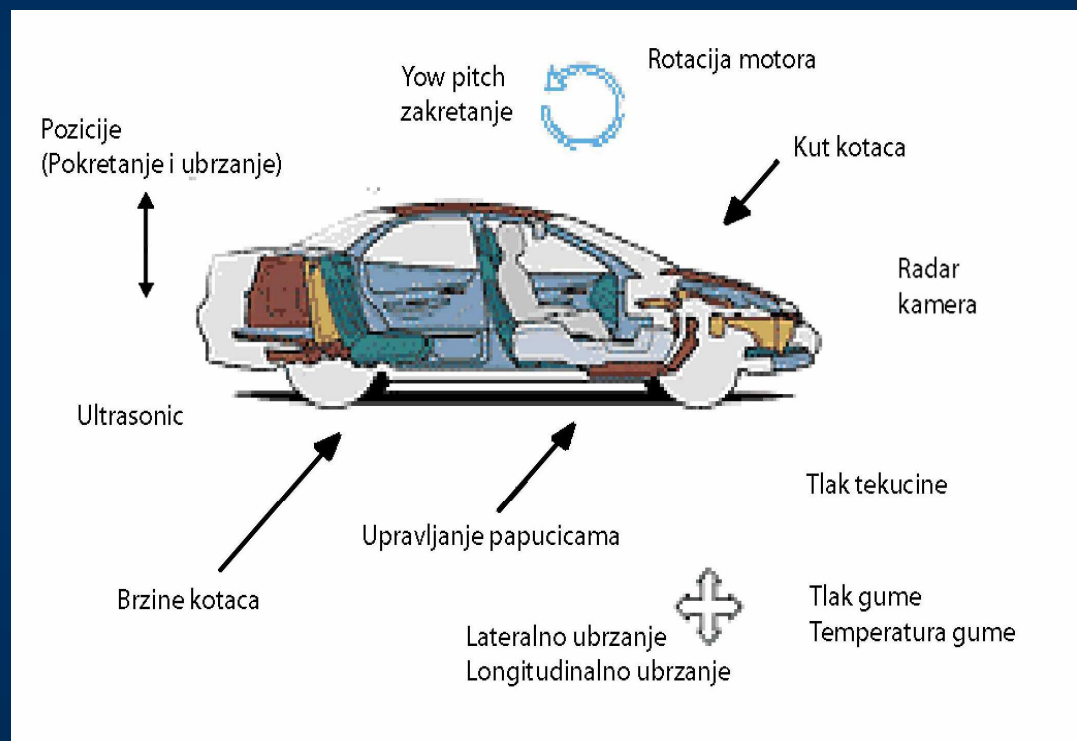
- 6.5 mm²
- Jeftin

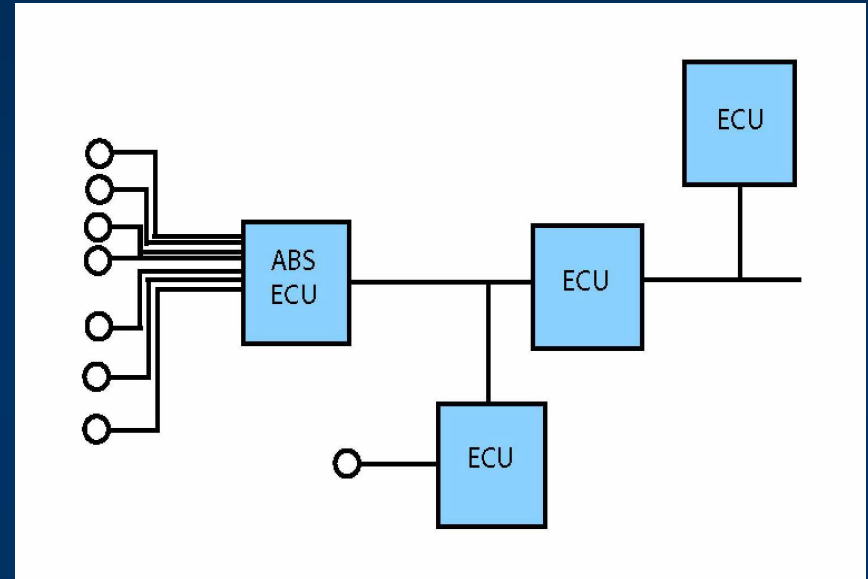
Automobilska industrija

- Pобољшanje performansi i sigurnosti
- Veća cijena
- Povećanje složenosti

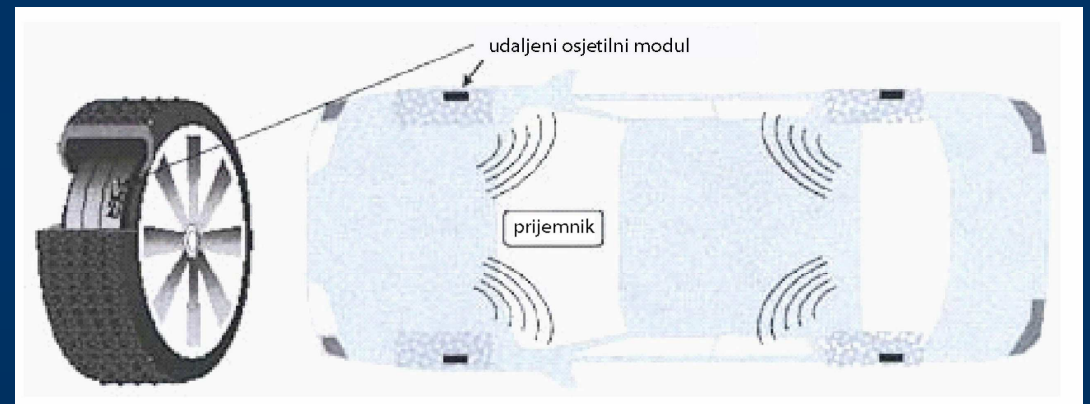
Anti-lock braking system (ABS)

- Jedan senzor u svakom kotaču
- Izračunava se brzina vozila
- Pomoću brzine se računa pomak svakog kotača
- Postizanje optimalne moći kočenja
- Bočna stabilnost i kontrola okretaja
  - Senzor kuta upravljanja, senzor stope promjene smjera, bočni akcelerator

Mjerenje tlaka guma

- Senzor u gumi mjeri unutrašnji tlak zraka
- Osjetilni modul
  - Senzor za tlak
  - Signalni procesor
  - Temperaturni senzor
  - RF odašiljač
  - Baterija

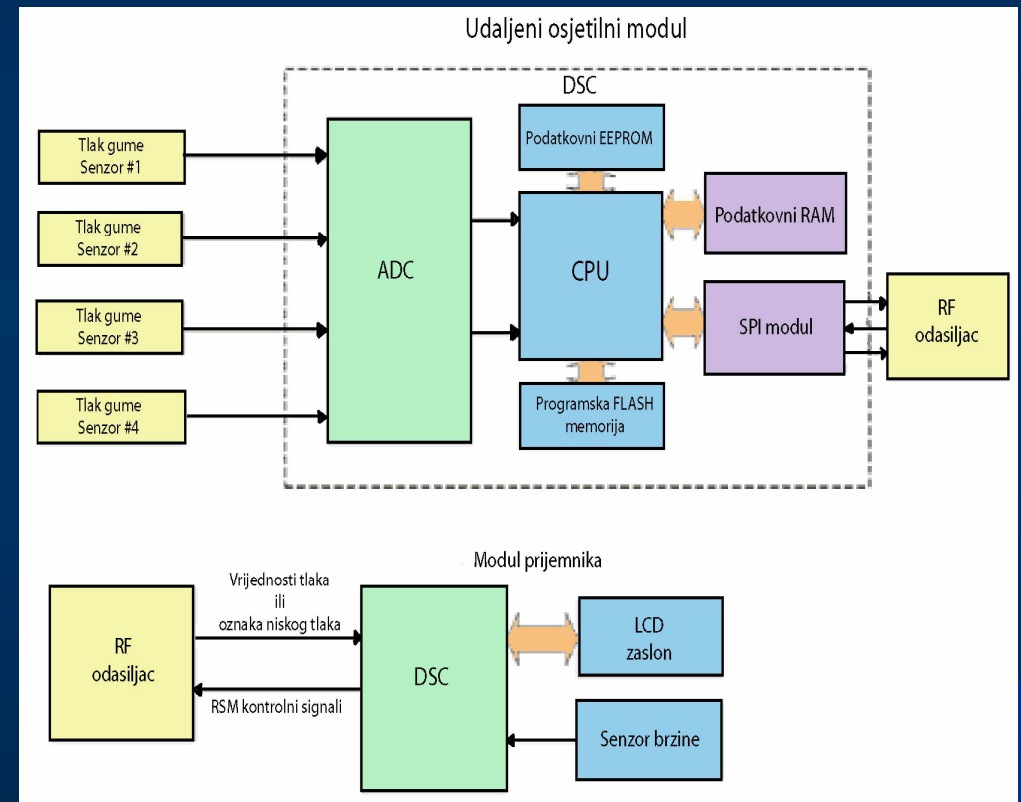

Mjerenje tlaka guma

• Senzor radi u četiri načina

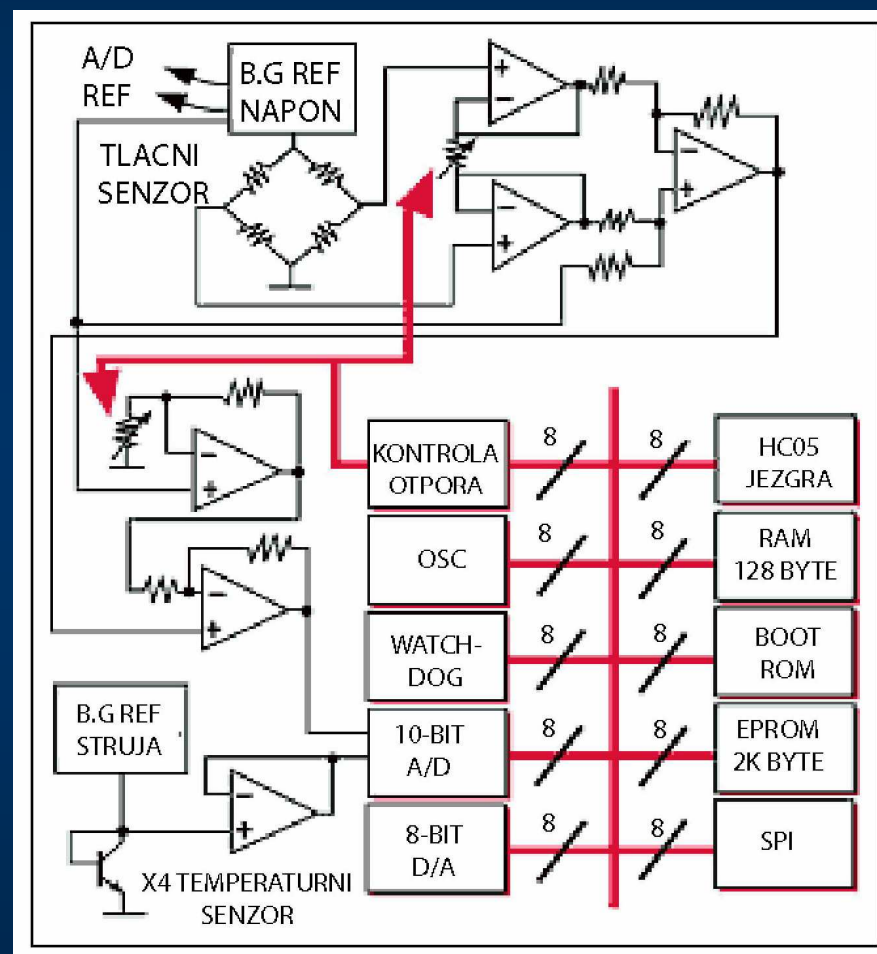
- Standby
- Mjerenje tlaka
- Mjerenje temperature
- Čitanje

• Načini kodirani kroz ulazne nožice kontrolirane mikrokontrolerom

Senzori za detekciju sudara

- Senzor pritiska unutar ploče vrata
- Detekcija promjene pritiska prilikom udarca
- Senzor integriran u mikrokontroler
- Očitanje senzora pomoću A/D pretvornika

Senzor za detekciju sudara

- Izlaz pretvornika tlaka uvjetovan je promjenjivim gainom i offsetom pojačala na ulazu
- Kontrolira ga program pohranjen u mikrokontroleru
- Za postizanje maksimalne točnosti odabran A/D pretvornik rezolucije 10 bita

Uporaba u medicini

- Danas medicinska pomagala prikladna za kućnu uporabu, mala, lagana, jednostavna za korištenje
- Senzori za pretvorbu različitih tipova podražaja u električni oblik

Uređaj za kontrolu inkontinencije

- Mikroelektronički mišićni i živčani stimulator
- Dizajniran za potkožnu uporabu
- *Zooming A/D* pretvornik integriran u mikrokontroleru

Uređaj za kontrolu inkontinencije

- A/D pretvornik pojačava ulazni signal prije pretvorbe u 16-bitni kod
- Mikrokontrolerom postižu se precizna namještanja offseta i gaina
- Omogućeno mjerenje malog signala s velikim offsetom

